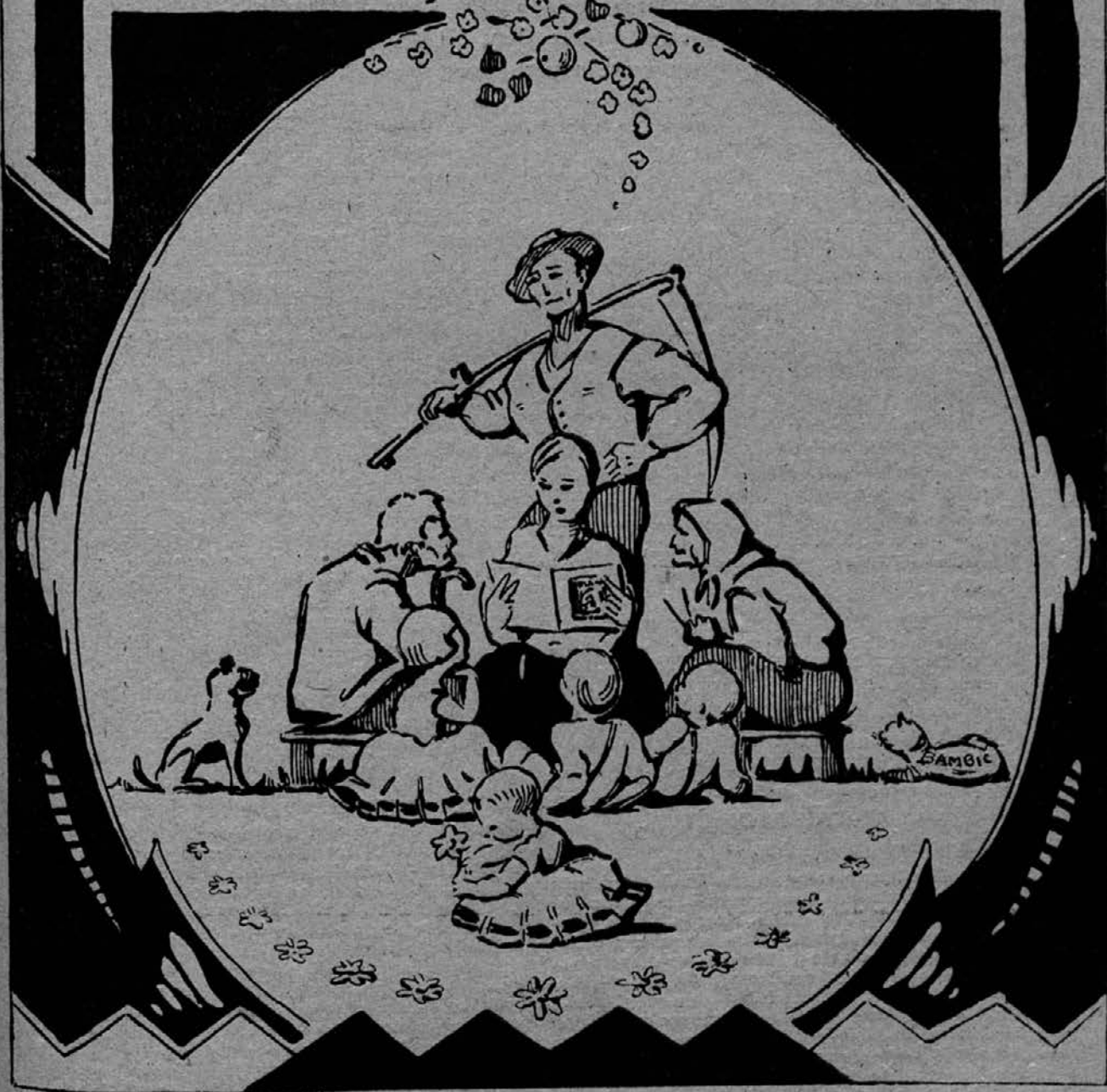

NAK GLAS

Letnik IV.

Trst, julija 1928.

Štev. 7.

„NAŠ GLAS“

izhaja v 12. številkah na leto.

Celoletna naročnina za Italijo 15— L, polletna 8— L, četrtletna 4— L, posamezna številka 1'50 L. — Za Jugoslavijo je celoletna naročnina 60 Din., za ostale države 20— L, polletna 10— L, četrtletna 5— L. Severna Amerika dol. 2—; Južna Ame-

rika pesos papir 4¹/₂. — Posamezna številka 2— L. — Izdajatelj, lastnik: Roman Pahor. — Naslovno stran in vinjete narisal Milko Bambič. — Naslov uredništva in upravnništva: Trieste, Casella postale 348. — Podprava: Gorica, via S. Giovanni 7. — Tiska Tiskarna „Edinost“ v Trstu, via S. Francesco d'Assisi šte. 20.

Odgovorni urednik: Prof. Filip Peric.

VSEBINA 7. ŠTEVILKE:

F. Goya: STRAHOTE VOJNE (slika) . . . Str.	193	A. Š.: GRADIŠČA	208
France Bevk: SKRINJA S SREBRNIKI . . .	193	Lavo Čermelj: MARKANTON DE DOMINIS (GOSPODNETIC) IN RAZLAGA MAVRICE	210
† Srečko Kosovel: STARKA ZA VASJO (pesem)	196	DRUŽINSKO IN ZADRUŽNO ŽIVLJENJE JUŽNIH SLOVANOV	212
France Gorše: VLASTO IN SAMO (slika) . .	196	Inž. S. I.: O POŠKODBAH NA POSLOPJIH	214
Slavko Slavec: TIČARJEV TONE	196	Sir Phillip Gibbs — F. M.: ZNANOST V BODOČNOSTI	216
Janko Sarnec: RAZGOVOR Z NOVOROJENCEM (pesem)	199	LEPOTA NAŠIH KRAJEV: ŽABNICA V KANALSKI DOLINI (slika)	218
Maksim Gorki: VODNIK	200	Listek:	
Radivoj Rehar: ŽIVLJENJE NAŠE... (pesem) .	202	LETNI ČASI IN ZDRAVJE	219
Veno Pilon: POKRAJINA (za Ajdovščino) (slika)	202	NAŠE SLIKE	220
Kotiček za otroke:		TELESNA VZGOJA	220
MIHEC NA POČITNICAH	203	BRSTJE	221
Lev Nikolajevič Tolstoj: PAJEK	204	KNJIŽEVNI DROBIŽ, ...	222
Lev Nikolajevič Tolstoj: SOKOL IN PETELIN	204	Smeh in kratkočasje:	
Fran Žgur: ZELENA STREHA (pesem) . . .	204	SMEŠNICE	223
TEŽKA VAJA (slika)	205	UGANKE IN REŠITEV UGANK	224
France Bevk: MIŠKU, KI SE CMERI (pesem)	205	Na platnicah:	
France Bevk: PLEŠI, PLEŠI, ČRNI KOS! (pesem)	205	LISTNICA UREDNIŠTVA;	
O DEČKU, KI NI POZNAL STRAHU	205	LISTNICA UPRAVE;	
Pouk in vzgoja:		DOŠLE KNJIGE IN REVIIJE;	
France Seljak: SILVIN SARDENKO	207	ZA KRATEK ČAS. ČITATELJEM.	

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Anketa o izletništvu.

Lepo število odgovorov, ki smo jih dobili na našo drugo anketo, nam dokazuje vnovič, kako tesni so stiki naših čitateljev z listom. Sicer je bilo že vprašanje samo tako zanimivo, da nismo v ničemer dvomili, da bi se naše čitateljstvo ne odzvalo našem pozivu. V kratkem bomo pričeli z objavljanjem odgovorov, ki bodo lahko nazorno pokazali, kako se naše ljudstvo zanima za zdravo in koristno izletništvo. Hoteli bi pa, da se v tem tako važnem vprašanju našega narodnega žitja izrečejo vsi, ki jim je izletništvo pri srcu, da bomo lahko imeli podatke tudi iz najmanjšega kraja naše ožje domovine. Prosimo torej, da nam dopolnje svoje odgo-

vore tudi oni, ki tega niso utegnili še napraviti, zakaj po zaključitvi ankete ne bomo mogli več upoštevati nikakega takega dopisa.

A. M., št. Peter. Prejeli smo Vaša dva članka, a ju ne moremo priobčiti. Ne morda zato, ker tega ne zaslužita, temveč ker presejata meje našega lista. Morate se vživeti v položaj naših čitateljev, pa nam boste priznali, da sta Vaša članka preveč abstraktna in akademska. Prepričan sem pa, da Vam kakšen mladinski ali idejno znanstveni list rad sprejme omenjena članka. Zadnji članek je še iz nekega drugega razloga neprebavljiv.

Vendar pa smo spoznali iz teh dveh člankov, da bi nam Vi lahko obilno koristnega opisali, le da bi se izogibali tistega preveč napihnjenega, učnjaškega sloga, ki se danes preračunano rabi

Letnik IV.

V Trstu, julija 1928.

Številka 7.

F. Goya: Strahote vojne.

Skrinja s srebrniki.

France Bevk.

15.

Župnik je sprejel Toneta prijazno. Videl ga je, da je od snega premočen do kolen, zato ga je vedel v kuhinjo in s tem vzel zadevi, radi katere je prihajal Tone k njemu, polovico svečanosti in resnosti. Preplezal je bil plazove, premagal klance, vendar je bilo vse to nič proti temu, kar ga je še čakalo.

«Po kaj si prišel, Tone?» ga je vprašal župnik. «K maši te včeraj ni bilo...»

«Vse ve,» je pomislil Tone in dodal v mislih: «Kako mu je mogoče kaj skriti?» Ozrl se je po kuharici, ki je stala ob ognjišču, kot bi hotel reči, da vpričo nje ni mogoče govoriti.

Župnik je razumel, v par minutah sta bila sama. Zdajci ga je vprašal: «Povej, kakor pri izpovedi. Kar ni, da bi pravil, ne izve nihče.»

«Nekaj se mi je pošalamarilo,» je dejal Tone.

«Pri živini?» je vprašal župnik.

«Živina je zdrava, hvala Bogu in svetemu Roku! Pri dekli ni vse v redu.»

«Ali ti je ušla?»

«Ne, gospod. Vejo, sama sva bila v hiši... Po pravici bom povedal, četudi me udarite: preblizu skupaj sva prišla...»

Župnik je razumel. Dvignil se je in šel z naglimi koraki po kuhinji. Obraz se mu je razlezel v resne poteze; Tone je gorel, čutil je, da se mu udirajo tla pod nogami, strmel je vanj.

«Kje pa spiš?» ga je vprašal župnik.

«V izbi na peči,» je koprnel Tone pred gospodom. «Ona pa v postelji.»

«In postelja je tudi v izbi, seveda, amen!» je pristavil župnik trdo. «In ti se še čudiš, da se je to zgodilo? Kje hraniš škopo?»

«Pod streho, gospod,» se je Tone začudil temu vprašanju, a je koj slutil, da tiči v ozadju past.

«Pod streho? In čemu ne v peči?»

«Ker bi se užgala...» je Tone pogodil pravo.

«Ha, vidiš, rovtar! Za slamo imaš možgane, zase in za svojo dušo jih nimaš! Kaj boš storil?»

«Baš to je...» je stokal Tone ves iz sebe.

«Ti še razmišljaš? Poročiti jo moraš, da ne osramotiš hiše in cele fare!»

«Saj radi tega sem prišel.»

«Pa zini, če si prišel,» je polagoma ginila župnikova strogost. «Saj je prav, da se oženiš. Samotnjak si in se bojiš zakona...»

«Če bi do tega ne bilo prišlo, bi se res ne bil oženil,» je opogumila Toneta župnikova milejša beseda.

«Glej ga,» je zrastlel župnik, «zdaj še poveljuje greh. Kljub temu bi jo bil lahko vzal, kljub temu in bolj pošteno bi bilo...»

Čez pol ure se je župnik poslovil od Toneta. Zdajci je bil mož docela miren, skoraj prijateljski, Tone pa je bil tako majhen pred njim, da mu je v duši segel jedva do kolen.

«Poroči se in vse bo dobro,» je dejal župnik. «Ampak, ženska še nocoj iz hiše, do poroke naj ostane doma! Si razumel? Ženska takoj iz hiše!»

Tone je obljubil vse. Pol bremena manj je nesel po klancih proti domu, tudi pot se mu je zdela krajša.

Preden se je Marjanca odpravila na svoj dom, je Tone vzela ključ s svojega pasu, odklenil skrinjo, dvignil skriven pokrov in jo poklical:

«Marjanca!»

Ta je prišla, obstala pred skrinjo in gledala v svetle kupčke s tako začudenimi in hlepečimi očmi, da je vsa žarela iz Tonetovega smeha, ki jo je opazoval. Obrisala je roko ob trebuh, kot bi se hotela dotakniti denarja, a se ni premaknila ne zinila besede. Le iz Tonetovih ust se je izvilo zamolklo pridržano:

«A — kaj!»

«He!» se je zasmejala topo in pogledala z enim očesom na Toneta, drugo pa je uprla v srebro.

«Na stara leta ne bova stradala,» se je Tone samozavestno udaril po kolenih.

«Nak!» je dejala.

Slina se ji je nabrala v grlu in ji ni pustila govoriti. Toliko denarja še ni videla, še manj pa kdaj sanjala o njem. Da hrani Tone tako bogastvo v skrinji, bi si še slutili ne upala. Zdajci je Tonetova vrednost trojno zrastle pred njo, toliko, da blesk srebra ni prevpil glasu vesti, ki se je radi storjenega greha zdaj pa zdaj narahlo oglašila.

Hotela se je že obrniti in oditi v vežo, a ni mogla. Obstala je kakor prikovana. Čutila je Tonetov pogled na sebi, bil je tak, kakor da se norčuje iz nje in hoče reči: «Vidiš, ti pa ničesar nimaš. Kaj je tvoja junica proti temu!» To jo je tako zapeklo, da je začutila solzo v očeh.

Tone jo je videl, a njenega čuvstva ni doumel. Segel je z roko na prvi kupček, vzela z njega velik tolar in ga stisnil Marjanci v roko.

«Na,» je dejal z drhtečim glasom. «Tvoj naj bo.»

Vzela ga je, pogledala na podobo, nato na Toneta in dejala: «Bog plačaj!»

Tone je zaprl skrinjo, nataknil ključ na pas, položil prst na usta in zinil skrivnostno: «Glej, da ne šukneš komu o tem.»

«Ali misliš, da sem neumna?» je dejala Marjanca in zavezala tolar v vogal rute.

Tisti dan je hodila vsa omotična po veži in okrog hiše.

Osojnikova mati je stala pred ognjiščem, ko je stopila Marjanca čez prag. Zagledala je hčer in se od prepadenosti skoraj zvrnila na tla.

«Ti si, čeka? Saj še ni sveti Jurij!»

Marjanca je vedela, da bo kregana, če pove vse po vrsti, kako se je zgodilo in ako tudi polovico zamolči, zato je bleknila najtežjo novico, vedoč, da bo materi pobrala sapo.

«Omcžila se bom!»

Osojnik se je sesedla brez besede. Pol je bila vzradoščena, a pol prestrašena. Premerila je hčer z bistrim očesom in ker ni opazila kake vidne spremembe na nji, je dejala iz nezaupljivosti in da bi več izvedela.

«Lajnar v Planini se ne ženi. Saj ni vdovec.»

«Saj nisem več pri njem. Že tri mesece služim pri Jeramu na samotí.»

«In ne da bi jaz vedela!» je vzkliknila mati.

«Kdo bi v taki zimi hodil domov», se je opravičila Marjanca. Ker mati ničesar ni rekla, je dostavila: «Ušla sem iz službe, na poti me je dobil Jeram in šla sem k njemu.»

«In ne da bi jaz vedela!»

Marjanca se ni ozirala na materino vzklikanje, ki je prihajalo iz začudenja in očitanja. V eni sapi je pojasnjevala dalje.

«Jeram je brez gospodinje v hiši, zasnuvil me je in obljubil sem mu, da ga vzamem.»

«Kdaj bo poroka?»

«Čez tri ali štiri tedne.»

«Že? Jezus, Marija! Saj nimamo nič pripravljenega...»

Osojnik je sprejel vest hladno, šel parkrat po veži in dejal: «Stopimo v izbo!»

V izbi je pomaknil pred hčer hlebec kruha in brnec, s katerim je Marjanca odkrnila drobljanec ječmenovca in ga grizla med zobmi. Gledala je v očeta, ki se je zdel globoko zamišljen.

«Jeram? Ta je na drugi strani Plešca. Koliko živine redi?»

«Dve kravi in prašiča. Včasih tudi vola. Kokoši ne štejem.»

Osojnik je nekaj časa molčal, tehtal kra-

vi in prašiča, si predstavljajal število kokoši, nato je zinil znova:

«Senožet je nad hišo. In drva?» je vprašal, kakor da je od tega odvisno, ali bo kaj s poroko ali nič.

«Drva so nad hišo, tik nad senožetjo», je razlagala Marjanca in pobirala kruhove mrvice po mizi. «Druga senožet je blizu hudournika, tam je tudi večja njiva...»

«Mhm!» je prikimal Osojnik. «Koliko pridelala krompirja?»

«Še ga je v hramu», je odgovorila hči. «Tudi pese in korenja je še. Le žita je bolj malo.»

«Hiša je lesena.»

«Pa topla», je dejala Marjanca.

Osojnik je znova mislil, nato je spregovoril, ne iz notranjega prepričanja, ampak radi lepšega, da bi ne rekli, da je čakal na to priliko kot gladen pes na kost: «Ne vem, če bo kaj.»

V Marjanci je vse trepetalo. Tako se je bila že vživela v novo ulogo žene in gospodinje, da jo je očetova beseda zelo nemilo zadela, dasi je vedela, da ne more biti resna. Grizljaj ji je zastal v ustih, v škilavem očesu je zaigrala solza.

Oče je opazil njeno prepadenost, a se je obrnil proč. Bilo mu je žal besede, šel je parkrat po izbi. Ko je opazil, da hči znova žveči kruh, se je ustavil.

«Pa prihrankov ima kaj?»

«Polno skrinjo srebrnikov», je odgovorila hči iz grenkega čuvstva.

Osojnik je od začudenja okamenel: «Kaj praviš?»

«Polno skrinjo srebrnikov.»

Hči je gledala tako odkrito, njen glas je zvenel tako prepričevalno, da mož ni mogel dvomiti o resnici. Spomnil se je, da je v fantovskih dneh slišal marnjo ljudi, ki so govorili o Leskovcu in o narejenem denarju. Zavest imeti bogatega zeta ga je prijetno dirnila.

«Pa ga vzemi», je dejal.

«Bom», je dejala Marjanca, ki se ji je skala odvalila od srca.

«Kdaj pride snubit?»

«Saj je mene vprašal», je rekla hči.

«Pa snubit pride vendar?»

«Vzamem ga tako in tako.»

«Vsaj pogledati bo prišel, saj se še poznava ne dobro.»

«Tudi vi boste morali ziniti kako besedo».

«Kakšno?» je Osojnik slutil hčerino misel.

«Junico ste mi obljubili».

Osojnik je na te besede meril izbo od svete Trojice v kotu do vrat dvakrat; ko jo je premeril v tretje, je rekel: «Videti se moramo prej in govoriti. Po cigansko se ne bomo ženili. Če sem kaj obljubil, bom tudi dal».

«Saj pride», je dejala hči. Nato sta molčala oba.

(Dalje prih.)

Starka za vasjo.

Lačni otroci ležijo na senu,
burja vihra skozi lino
pod nizkim, sivim čelom hiše —
noč je pokrila ravnino.

Mali sanja: droben krompirček,
ne eden — polna skleda.
Tiho stopa za temno vasjo
raztrgana sivka Beda.

Drugi sanja: krompirček v oblici
mrzle ročice ogreje.
Tiho stopa za hišami
in se ledeno zasmeje.

Tretji, četrti in peti vsi —
tisoč in več — jaz ne morem spati.
Ničesar nimam in vendar mislim:
vse, o vse bi vam moral dati!

† Srečko Kosovel.

France Gorše: Vlasta in Samo.

Tičarjev Tone.

Slavko Slavec.

XI.

Nedeljsko jutro je dihala nad poljano. Po polju je stopal Tone in vodil sinčka za roko. Ob svoji njivici je postal in gledal cvetne vršičke, ki so čvrsto poganjali iz zelenih turšičnih stebelc. Pogled mu je skakljal od stebela do stebela in se često pomudil pri tleh, kjer so v presledkih stali šopki nizkega fižolčka ali pa so se bučam listi razprezali z lehe v razor in iz razora na leho.

«Ena, dve, tri... deset... petnajst», je počasi preštel svoje lehe. «Več ko petnajst jih ni, naj jih človek še tolikokrat šteje. Zadnja je povrh še malo izpodorana; preveliko brazdo je lakomni sosed preveznil na svoje. Ko bi jih bilo sto, ej, to bi se živel — pa zbogom postaja!»

Zemlja je Toneta vlekla k sebi. Ljubezen do nje, podedovana v dolgi vrsti nešteti rodov, se je zmerom znova in zmerom mogočnejše oglašala v njem. Z Ivanko sta nešteto krat ugibala, kako bi mogla spet zakmetovati. A ni šlo. Izkušnje so ju oplašile. Najeta zemlja ni zanesljiva. Svoje pa nista imela. Kupiti je nista mogla; prihranjenih sta imela šele nekaj novčičev za kakšno silo.

Tedaj so mu na postaji ponudili stalno službo; če sprejme, se mora zavezati za nekaj let — na koncu se smehlja pokojnina. Srce ga je vleklo v poljano, pamet ga je potila k železnici.

«Kaj deš?» je vprašal Ivanko. «Kakor se zdaj odloči, tako ostane: kmet ali železničar».

«Kmet brez kmetije — železničar s plačo in pokojnino», je dodala žena.

«Kmet in železničar, kakor dozda», je sklenil Tone. «Rajši bi bil samo prvo, pa ni mogoče. Zjutraj in zvečer bom kmetoval, podnevi bom štorkljal po tračnicah. Včasih dado kak teden dopusta; takrat bova kmetovala. Če bom delal dvajset let, bom s petdesetimi kmet s pokojnino».

Tako je železna kača iztrgala zemlji družino, ki se je nerada ločila od nje; še kačjemu objemu se je sproti izvijala, kadarkoli je mogla, ter se vračala h grudi.

«Dvajset let ni večnost», se je tolažil Tone. «Medtem se zaslužek poviša, prihranki bodo obilnejši in če se nisem mogel uvesti na kmetijo s pet in dvajsetimi leti, se usedem s petdesetimi. Če Bog da, bom potem še zmerom lahko živel zadnja leta samo zemlji. Tedaj bomo pa res na konju».

Z mladostno vnemo se je lotil nove službe, kakor bi hotel s hitrim delom skrajšati leta pred seboj.

Dvakrat v tednu je imel službo ponoči. To pa je imelo ugodno posledico, da je bil dan nato prost. Pol takega dneva je pre spal, pol ga je zakmetoval. Če je ostalim dnevom odkrhnil razne končiče zjutraj in zvečer, jih združil z dvema prostima popoldnevoma in pritaknil še kaj nedelje ali kakšnega praznika, se je izkazalo, da mu železnica požre le dobrega pol tedna, skoro trije dnevi pa mu ostanejo za dom in zemljo. To je zadostovalo, da je z Ivanko lahko obdeloval svojo njivico in pozimi posekal nekaj svojega gozda. Tudi dva prašiča sta se polagoma spet naselila v hlevu; prvi je vsako leto o pustu padel pod praščarjevim nožem ter se dal nato v lastnih črevih obesiti v dimnik, drugi pa je na kakšnem trgu za težke denarce zamenjal gospodarja in končal nato kje drugje podobno kakor prvi.

Tone bi se bil skoro imel za pravega kmeta in znova bi bil zatrdil, da je na konju, da niso visoki gospodje poslali tudi na njegovo postajo nekovi papirjev z dolgim popisom železničarskih dolžnosti. Tonetov načelnik je po ukazu zbral svoje ljudi in jim v resnih besedah pojasnil pomen novih vesti. Izvedeli so, da je služba njih prva in pglavitna dolžnost, da morajo svoje moči posvečati samo službi, da hoče uprava za pošteno plačo imeti tudi pošteno službo, da služba nikakor ne sme trpeti radi stranskih opravil. Posebej je bilo povedano, da ni dovoljen poleg službe noben drug poklic in da železničar ne sme kmetovati. Tonetu se je zdelo, da gleda gospod načelnik naravnost vanj in da so vse tisto napisali proti njemu. Železna kača, ki ga je bila prej le napol iztrgala zemlji, se mu je zdaj v strahotnem ovoju dvignila preko glave, zasikala in ga s črnim, trdim telesom prižela v jekleno zanko, da ga docela izruje iz rodnih tal. Ob koncu je načelnik

omenil, da bodo posebni nadzorniki čuvali nad vestnim in natančnim izpolnjevanjem prebranih predpisov. Može so se spogledali ter se začeli tiho razhajati. Tonetu je bilo, kakor da so mnoge oči uprte vanj.

Tudi ta večer se je domov grede ustavil pri svojih petnajstih lehah, kjer ga je čakala družinica. Ivanka je nabirala ščirje in ga devala na kupčke, Tonček je tekal za božjimi volki, Micika pa je ležala v povoju pod murvo.

«To ščirje mi znesi v vrečo», se je Ivanka obrnila k Tonetu, ki je obstal pri Miciki ter je, obešajoč jopo na suho grčo, smejal njenim veselo mahajočim ročicam.

«Nocoj pa ne», se je branil on, «nocoj pa ne, Zdaj smo gospodje. Če bi te ubogal, bi služba trpela.»

Vendar je začel ročno tlačiti v vrečo nabrano zelišče. Med tem je ženi razlagal, kaj so jim v mestu povedali.

«Zdaj ne vem», je rekel, ko je končal, «ali naj vrečo tebi naložim in sam nesem Miciko. Če me bo kdo videl, me ovadijo, da pestujem. Le naloži si vrečo in Miciko. Midva s Tončkom sva gospoda».

Velik ščip je prilezel že o prvem mraku izza daljnih gorskih slemen in Tonček je zaklical: «Mama, še eno solnce!»

Tone je zadel težko vrečo, Ivanka je pobrala Miciko in odpravili so se proti vasi.

«Ta me ne zatoži», je Tone pomignil z glavo proti mesecu.

Spotoma in pozneje med večerjo sta z Ivanko resno ugibala, kako in kaj bi.

«Železnica daje kruh», je rekel Tone, «pa ni pšeničen in ni ovsen — železen je».

«Trd je res», je dejala Ivanka, «a mi ovsenega in pšeničnega nimamo zadosti».

«Lahko bi ga imeli, če pustimo železnega. Tako brž seveda ne. Zdaj moram še ostati, kjer sem. Od danes do jutri se ne da presedlati. Morda se tudi malo unesejo in ne bodo tako hudi, kakor obetajo. Počakajmo. Ti bodi kmetica, jaz bom gospod. A če bodo preveč in predolgo sitnarili, jim povem, da se od zemlje nikoli ne dam odtrgati».

«Potrpimo», se je vdala tudi Ivanka.

XII.

Tone je hodil na delo in z dela mimo svoje njive kakor fant mimo okna drugega

dekleta, ki mu ga drugi kratijo. Čim bolj in čim dalje se je moral premagovati, da ni več ne oral ne vlačil, ne gnojil ne prekopal, ne kosil ne osipal, tem vabljujejša se mu je zdela njiva, tem bolj je čutil, da ji je treba njegovih rok, tem češče je preudarjal: «Ali zemlja ali železnica?» In še večkrat se je vpraševal: «Kdaj bomo spet na konju?»

Včasih je o prostih popoldnevih sedel z otrokoma pod murvo koncem njive, Ivanka pa je sama kopala krompir ali brala turščico.

«Narobe svet», je godrnjal. «Šibkejši dela in se poti, močnejši se v senci hladi. Ne bo prav tako, ne more biti prav. Moje spočite roke bi se rade gibale, pa se ne smejo, njene trudne se morajo».

Iz dalje se je razleglo zamolklo, enakomerno pogrmevanje in zasikali so ostri žvižgi. Sivkast val dima je zaslonil obzorje in pod njim je švignil mimo vlak, podoben urni gosenici. Tonetu se je zazdelo, kakor bi se bil nalašč prikazal v tem trenutku, da se objestno pobaha, kakor bi ga s svojim žvižgom zasmehoval in dražil: «Ne izpus-tim te več, moj si, moj si.»

Po cesti je prišel iz mesta napol gospo-sko oblečen človek. Tone ga je poznal. V mestu so mu ga bili nekoč drugi pokazali.

«Dober dan, Tičar. Delate, delate?» je došlec že od daleč pozdravil.

«V senci sedim in gledam», je odvrnil Tone.

«Počivate?» je dejal oni.

«Ta lovi», je pomislil Tone. «Zelo je vnet za svojo službo». Odgovoril pa je:

«Počivam, seveda. Kdor je bil svojih deset ur v službi, ima pravico, da se pošteno odpočije».

«Kajpada», je pritrdil oni, potegnil neko knjižico iz žepa, nekaj začečkal in poprosil Toneta, naj se mu vanjo podpiše.

«Sitna je naša služba», se je opravičeval. «Še ko so ljudje prosti in počivajo, jim ne damo miru. Dobro je le to, da so ljudje pametni in ni treba o njih nič slabega poročati. To je pa res od sile, da visoke glave nimajo boljšega opravka in se kratkočasijo s tem, da druge nadlegujejo. Sicer pa jaz niti ne zabeležim, če najdem koča na kakem vrtu ali na takile njivici. Še tega bi se

hotelo, da bi človek ne smel niti rožam prilivati».

«Tako je,» je skomizgnil Tone. Mož se mu je zdel prezgovoren. Ko je odšel, se je Tone približal Ivanki.

«Poglej ga,» je pokazal za odhajajočim. «Ta si je zapisal, da počivam. Taka je njegova služba. Mnogo ima besed; vsaka druga je dvorezna in vsaka tretja je zanka. Ne vem, ali je tudi to njegova služba».

«Potrpimo», je dejala Ivanka.

«Potrpimo, seveda,» se je zahudoval Tone. «Vražja taka potrpežljivost, da moram v senci sedeti in gledati, kako se ti mučiš in potiš. Manj bi me bolelo, ako bi v mestu delal petnajst ur mesto deset, če bi le smel poleg tega tudi svojo njivo orati. Ob novi setvi bo treba radi te sitne gospode poleg živine in pluga plačati tudi orača. Kakor bi mi jo hoteli snesti, to ped zemlje, ali me prisiliti, da jo prodam».

«Ne bo zmerom tako», je mirila Ivanka.

«Pa bi tudi zdaj ne smelo biti».

*

Ivankina prerokba se je še prehitro uresničila. Pričela se je vojna. Lagodna umerjenost, ki je do tedaj gospodovala na postaji, se je nenadoma prekucnila v vrtoглаvo naglico. Po ves teden so drveli vlaki noč in dan skozi postajo. Vozni red je bil le še na zidu; v resnici so vlaki prihajali in odhajali po muhasti volji neprestano nabijajočega brzjava. Ko se je natò ta bur-na besnost malo unesla, je bila postaja po več dni prazna, tiha, izumrla. Dotedanja pravila so prenehala sama ob sebi. Načelnik je javil kratko: «Domovina vas kliče. Zdaj bodi vsak na svojem mestu. Železnica odločuje o zmagi prav kakor puške in topovi».

Moški so odhajali pod orožje. Toneta niso klicali; rabila ga je železnica.

«Kakšna sreča!» je ponavljala Ivanka. «Saj pravim: človek nikoli ne ve, kjé ga sreča čaka. Pomisli, sam si hotel pustiti službo. Da si to storil, bi bil zdaj kdo ve kje v Galiciji ali v Srbiji — jaz pa sama z otrokoma. Bog sam me je navdahnil, ko sem ti rekla, da ostani. Da si le doma, če ti tudi prepovedò stopiti na tvojo njivo ali pogledati jo».

Tone ni tako glasno povedal svojih misli, a na licu se mu je poznalo, da je žena iz-

razila, kar je tudi sam čutil. Gledal je Tončka in Miciko in Ivanko in priznaval si je, da je zdaj železni kruh boljši in slajši od pšeničnega. Pšenico so vso popisali in moke je bilo manj in manj. Železnica pa je imela posebne zaloge, iz katerih so uslužbenci vsak teden dobivali svoje deleže.

«Sam Bog te je videl, da si ostal», je zmerom znova zatrjevala Ivanka.

Tudi njive mu niso več kratili. Splošen razglas je čez nekaj mesecev zapovedal, da se mora vsaka ped zemlje najskrbneje obdelati. Tudi načelnik je to sporočil svojim ljudem in obenem vse preklical, kar je prej veljalo gledè domačega dela.

«Res, Bog nas je videl», je prikimal tudi Tone. «V primeri z drugimi smo zdaj zares na konju. A Bog ve, kaj še bo».

«Tišimo se vkup in delajmo», je svetovala Ivanka.

Z veseljem se je Tone zopet lotil njive. Če je zdaj drvel v daljavi vlak mimo njega, se mu ni več zdel železna kača, ki ga duši v svojem objemu, temveč blago, čudežno bitje, ki ga je Previdnost božja speljala po domačem polju zato, da ostane Tičarjev Tone pri svoji družini in se mu ne bo treba potikati po daljnih deželah in ljudi pobijati.

Več let se Tone ni brigal za rodni dom, ki je bil njega, prvorojenca, pahnil od sebe, ker ga ni mogel rediti. Vedel je, kako živijo domači, ker na vasi vsi o vseh vedò. Z očetom, z bratoma in z materjo je včasih kaj malega spregovoril na svoji njivi, če so tudi oni delali na svoji, k njim pa ni zahajal. Oče je malo bolehal, brata pa sta dorastla in sta morala na vojno.

«Kaj deš? Jaz bi vendar pogledal na dom», je rekel Tone Ivanki. «Bog vedi, kako je zdaj staršem samim. Težko jim je gotovo. Oče se komaj vleče in oba sta sama, stara in zapuščena».

«Pojdi, seveda», je rekla Ivanka. «Že sama sem mislila na to, pa se nisem upala povedati svoje misli. Tončka vzemi s seboj».

Tone je šel. V kuhinji je na ognjišču sedel oče, popravljal z železnimi kleščami par debelih ogorkov in obračal debelo sveto pismo proti dnevni luči hišnih vrat.

«Kako je? Kje je mati?» je vprašal Tone.

«Slabo, slabo», je tožil starec. «Mati je na polju. Sama dela. Rok ni, da bi zemljo obračale. Žito so nam pobrali, pa ga še niso plačali».

«Kaj pa Ivan in France?»

«Malo pišeta in kratko. Ivan je na Poljskem. Pravi, da gredo naprej in se imajo dobro — če je res. Tako pišejo zdaj vsi. France pa je lahko ranjen. Leži na Ogrskem in upa, da bo kmalu zopet dober. Ne vem, kako bomo obdelali; moje roke niso več ne za brano ne za plug».

«Jaz bi vam pomagal, če mati ni nasprotna».

«Ne bo, ne. Trdna je še, pa tudi izmučena. — Kako si velik, Tonček! Kaj pa Micika? Ali spi?»

Tonček se je začel muliti okrog očetovega hlačnika. Šele ko ga je Tone izpodbudno pahnil predse, se je deček približal staremu očetu, ki ga je dvignil na pešljivo koleno ter ga nalahko zaujčkal.

Po tem obisku je bil led prebit. Tonetova mati se ni upirala in Tone je z Ivanko tudi staršem vse obdelal. Domenili so se, da si pridelek razdelijo na polovico.

(Dalje prih.)

Razgovor z novorojencem.

Sam Bog vé kdaj in po kateri poti
boš, otrok moj, nameril svoj korak
v življenja dni... a šel boš kakor vsak,
ki gre usodam svojih ur naproti.

O, če zamami sen te po Lepoti
in boš prestopil njenih templjev prag,
znaj, da Lepota je ko v polju mah,
ki se ospi, ko pade kdaj v rokò ti!

Ti boš strmel ob svojih sanjah praznih,
ki so izpile ti vso srčno kri
v nemirnih dnevih in v nočeh polblaznih...

in takrat bodo uzrle ti oči,
da bil glasnik svetov si neizraznih,
ki jim mejá v življenju našem ni!

Janko Samec.

Vodnik.

Maksim Gorkij.

Že drugi dan sva hodila jaz in doktor Polnakov po vročem pesku ob bregu lenobno tekoče Oke. Pot je bila dolgočasna, majsko solnce je vroče in vztrajno pripekalo nad revnimi poljanami in grozilo s sušo.

Proti poldnevu sva trčila na pastirja, ki je bil majhen, suhljat človek s ščetinasto rdečo brado na osušenem koščenem obrazu. Pasel je svojo čredo ob reki in nama zaklical: «Iti bi morala po gozdu, pa vama bi bilo manj vroče. Ta gozd je že star in se imenuje Muromski gozd. Ko ga prehodita, prideta v Murom».

Gozd se je razprostiral ob bregu reke kakor neprodirna modrikašta stena. Obsegal je približno tri vrste. Zahvalila sva se pastirju in odšla po poljski stezi skozi žito.

Pastir je udaril z bičem in zavpil za nama: «Halo! Izgubila se bosta v gozdu! Stopita v vas, tam je neki starec, ki se spozna na pot. Peter mu je ime. Za dvajset kopejk vaju bo spremil!»

Vas je imela kakih petnajst hiš, ki so bile stisnjene na ozkem pobočju, dvigajočem se nad majhno reko. Ta se je zdela ko igračka in se je iztekala hitro, skoraj prestrašeno iz gozda.

Sivobradati Peter, ki je imel dobrohoten obraz, je z žalostnim izrazom na licih baš popravljajl neki sod. Brez besed je poslušal najin predlog. Debeli kmet, ki je opazoval Petrovo delo in mirno kadil, je pristavil: «On vaju bo že spravil skozi gozd. Najboljši vodnik v vsem okraju je. Gozd pozna kakor svojo brado».

Petrova brada ni bila niti gosta niti dolga. On sam pa ni bil po svojem čednem licu prav nič podoben kmetu. Bil je miren in preudaren. Njegov obraz je bil mehak in vdan.

«No, dobro», je potisnil z nogo sod v stran. «Lahko se prekrizamo in gremo. Ali bom dobil petdeset kopejk?»

Debeli kmet se je bil očitno nečesa razveselil in začel nenadoma živahno govoriti: «Petdeset kopejk! To je res po ceni! Jaz bi za petdeset kopejk ne napravil te poti. In ta mož se spozna. Z njim bosta že proti večeru v Muromu. Ali ju pelješ po stezi?»

«Da, po stezi», je odgovoril Peter in zastokal.

Šli smo.

Peter je bil velik in vzravnan, v roki je imel ogromno palico. Počasi in molče je stopal pred nama, kot bi ga sploh ne bilo. Na doktorjeva vprašanja je odgovarjal kratko in mirno: «No, dobro in slabo. Smo že vajeni tega. Kako naj rečem? Seveda, živimo dobro».

Ko smo prišli v gozd, je snel Peter čepico z glave, se prekrizal in dejal: «Tu začne gozd!»

Šli smo po poti ob deblih ogromnih smrek. Njihove korenine so križale globoki pesek, v katerem so bile zarisane kolotečine, in so se fantastično zapletale kot mrtve sive kače. Ko smo prehodili pol vrste, se je naš vodnik ustavil, se ozrl proti nebu, potrkal s svojo palico po deblu in stopil molče na stezo, ki je bila pod mahom in majhnimi jelkami skoraj nevidna. Pod nogami so pokali suhi smrekovi storži in motili veličastni molk, ki je zelo spominjal na tišino starih cerkva, v katerih že dolgo ni bilo službe božje, a se vonj gorkega kadila in voska še ni razblinil v nič. V zelenem mraku, ki so ga prešinjali ostrí solnčni žarki, so stale z zlatimi trakovi prevlečene smreke, porastle z zelenimi lišaji in sivimi šopi mahu. Skozi njihove veje se je svetilo sinje nebo.

Ko smo prodrli globlje v gozd, se mi je zdelo, da je ta nenadoma in čudovito oživel. Mesto slavčka so žvižgale taščice. Tam je bilo vse polno škrlatnih drozgov, ki so neumorno stikali za smrekovimi storži. Kakor siva miška je tekal detelj preko drevesnih debel, enakomerno je trkala žolna polubju, živahne sinice so žvrgočele, rdečkaste veverice so skakale po zraku od drevesa do drevesa, pri tem pa iztezale svoje repe. In vendar je bilo tako tiho, da je celo doktorju Polkanovu postalo jasno, da bi v tem molčanju ne bile na mestu niti najmodrejše besede.

«Zajec», je spregovoril naš vodnik in zastokal: «Ah...»

Jaz nisem opazil zajca. Čudovita pot me je vsega priklenila nase. Kjer je človek pričakoval, da bo ravna, je delala najčudovitejše ovinke okrog skupin dreves, tam

pa, kjer so se ji postavila drevesa kot gosta stena naproti in so na njihovih koreninah rastle celi šopi črnih jagod, je šla premočrtno skozi smreke, da se mi je to zdelo kar odveč, in se zarila globoko v les.

«Kmalu pride prepad», nas je polagoma zelo narahlo pripravljajl Peter.

Dve vrsti dalje sem ga vprašal: «Kje je prepad?»

«Najbrž sem šel nekoliko bolj v stran», je odgovoril starec, pogledal proti nebu in pristavil: «Da, ta zajec».

Polkanov je poizvedoval: «Ali smo zašli?»

«Zakaj to mislite?» je vprašal vodnik.

Začel je prihajati mrak, bili smo zelo utrujeni, tedaj nam je postalo jasno: zašli smo. Doktor je starca vljudno opozoril na to in dobil zanesljiv odgovor: «Bil sem že štiridesetkrat tu. Še eno vrsto, nato pride-mo do kolovoza, ki vodi do kupa pepela. Ko ta kup obidemo in pridemo zopet v gozd, bomo videli pred seboj že Murom».

Govoril je mirno in šel naprej, ne da bi obstal. Napovedana pot se je zavlekla za celo uro. Kolovoz in kup pepela sta bila očitno šla tudi «nekoliko v stran», kajti ostala sta nevidna. Zato pa smo prišli na majhen travnik, srebrni mesec je visel nad njim in svetil na kup osmojenih tramov, med katerimi je ležala črna, zdrobljena cev napol razbite peči. Vse to je bilo podobno skrbno in marljivo izdelani risbi nenadarjenga umetnika.

«Jaz sem že bil tu», je dejal vodnik in se ozrl. «Tu je bila gozdarska čuvajnica».

Doktor je spregovoril neveselo, a odločno: «Zašli smo!»

«Da, menda bo res», je previdno pritrdil starec. Snel je čepico in se ozrl proti mesecu. «Zajec nam je križal pot in nas spravil v napačno smer», je tožil. «Držali smo se preveč na levo. Po dnevi je to težko, po noči nam bodo zvezde kazale pot. Po dnevi je nebo prazno».

Sklenili smo, da se odpočijemo. Sedli smo na črne, od dežja izprane tramove. Doktor je vzel iz nahrbtnika kruh, klobaso, jajca, odvil čašo od vratu steklenice, nalil žganja in ga ponudil vodniku.

Starec se je prekrizal, pil in rekel začuden: «Močna pijača je to! Iz česa je narejena?»

Grizel je dolgo, molče in pridno svoj kos klobase. Po tretji čaši nama je pripovedoval: «Ni mogoče utajiti, ljubezniva gospoda, zgrešili smo pot. Kam naj gremo, ne vem. Sama vidita, kakšen je ta dolgočasni gozd. Smreka stoji ob smreki, nič ni prostora vmes, nobenega znaka ni, da bi se spoznali med njimi. Da sem prišel na glas, da sem najboljši poznavalec gozda, to so si ljudje izmislili, da me zasmehujejo, iz nesramosti in zlobe. Začetek vsega tega je bila opica. Tu, veste, blizu nas je stanovala neka vdova iz Moskve. Imela je opico in ta prokleta živalica ji je nekoč ušla. Razumete, ta gozdna žival je videla drevje in si mislila: «Bogme, tu so me spravili nazaj v Avstralijo». Pa skoči skozi okno in zbeži v gozd. Ženska joče in vpije: «Kdor jo ulovi, dobi deset rubljev!» Takrat je pomenilo deset rubljev kravo, ne pa opico. Javil sem se z drugimi, da jo poiščemo. Štiri dni in noči sem taval okrog radi te mrcine. Trmast sem bil in revščina me je k temu silila. Koliko sem takrat prehodil v tem gozdu, sam ne vem. Gotovo sem napravil kakih sto vrst. Beštijo, opico, sem kmalu našel, tekal za njo in ji klical: «Ks, ks, Maška, Maška!» Ona pa je skakala od drevesa do drevesa, me dražila, pačila obraz in bevskala kakor mlada lisica. Tiči so jo zanimali, porednico! Za njimi je tekala, a seveda se naši ruski ptiči ne dajo ujeti. Kljub svoji trmi sem se stvari naveličal in tudi lakota me je mučila, zakaj od jagod človek ni sit. Ljubega Boga sem prosil, naj ji da smrt! No, končno se je upehala, bil sem na preži na to grdo stvar, in ko je sedela na neki veji, sem jo dosegel s palico. Padla je na tla, lezla še malo dalje. Bal sem se jo vzeti v roke, mahnil sem še enkrat po nji, zacvilila je in je bila mrtva. No, dobro, vrag te vzemi, sem si mislil, in jo odnesel. Z žensko stvar ni bila tako enostavna. Mesto desetih rubljev mi je dala sedemdeset kopejk. «Crknjene opice ne rabim», je dejala. — V tem trenutku se je začelo moje trpljenje. Če so okradli cerkev, so prišli k meni in mi dejali: «Pojdi, Peter, ti poznaš gozd, poišči tateve!» Če komu ukradejo konje, me napodijo, naj jih iščem, Če pridejo lovci, jih mo-

ram spremljati. Tako se mi godi po zimi in po leti. In vedno pravijo, policijski pristav in drugi: «Ti poznaš gozd, ti neumenž!» Pripovedovali so me do tega, da sem sam sebi verjel in se goljufal: jaz poznam gozd. Pogumno jo tudi mahnem vanj. Ko pa pridem v gozd, vidim, da ničesar ne poznam. Ljudem povedati, da ga ne poznam, bi bilo neprijetno. Koliko ljudi sem že vodil, sam ne vem števila. Prišel je učenjak iz Moskve in določili so me, naj mu pokažem gozd. Zame je bil učenjak nekaj sličnega kot opica, kljub temu da je bil resen mož z brado. Hodil je in hodil, a kaj je prav za prav hotel, nisem mogel razumeti. Vohal je po travah in rjovel. S trudom sem ga spravil

do vasi Karačove, kjer se je rodil Ilja Muromec. Tri dni smo tavalili okrog. Zmerjal je in preklinjal. Usekalo bi ga bil po glavi, tako sem ga bil že sit. Ah, jaz sovražim ta gozd! Same velike nepravilike imam z njim...

Poleg tega sem že od mladosti daljnoviden. V daljavo vidim dobro, a v bližini je vse kot da bi bilo zavito v meglo. Ker me je sram, dajem krivdo zajcu, kot da me je zajec spravil s prave poti.

Pozneje, ko je bil že nekoliko pijan, se je dobrohotno nasmehnil s svojimi sivimi očmi, olupil jajce in rekel, kimajoč z glavom: «Pred zajcem se seveda čutim krivega jaz!»

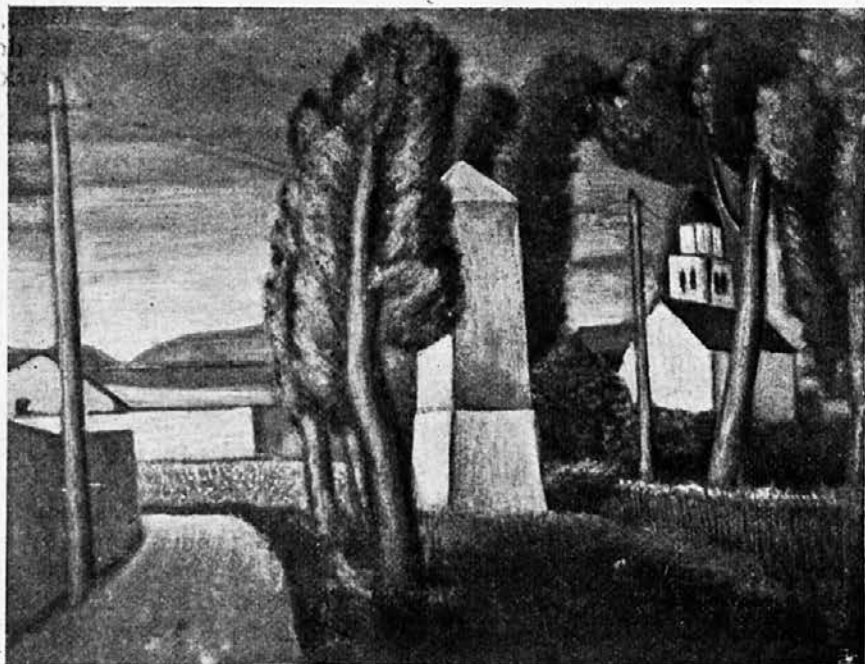
Življenje naše...

Življenje naše večno je iskanje
lepote čiste, nežne rože božje,
ki s svojim vonjem srca nam omamlja,
in luči silne zadnjega spoznanja,
ki s svojim žarom misel razsvetli.

In mi iskalci smo, iskalci večni,
mi vsi, izgnanci bedni, nebožljivi,
mi tujci, iz neznanih svetlih sfer
v trpljenju in bridkosti porojeni
na trda tla brezsrčnih naših dni.

Mi iščemo do vrat, ki se odpro
ob zadnji uri našega življenja,
ko anđel bel se nad plamenom skloni
in vse, kar je bilo, na veke jenja,
ko src žarenja, misli plamenenja
se zlijejo v en sam — neskončni nič.

Radivoj Rehar.

Veno Pilon: Pokrajina (za Ajdovščino), 1927. Last Državne galerije v Prazi.

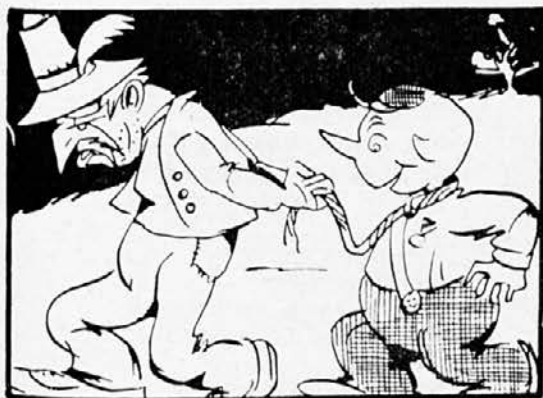
Mihec na počitnicah.

Pustili smo Mihca kar sredi njegove slave, ko je otresel Hudo vas za zmeraj roparske golazni.

In kaj je bilo potem? Lahko si mislite. Če ni tatov, tudi čuvajev ni treba. Mihec ni

imel več nobenega pravega dela. In da ne bo postopal od ranega jutra do poznega večera ter kradel Bogu čas, se je domislil, da bi odšel na počitnice. Izprosil si je pri županu mesec dni počitnic. Ves ta čas je prabil

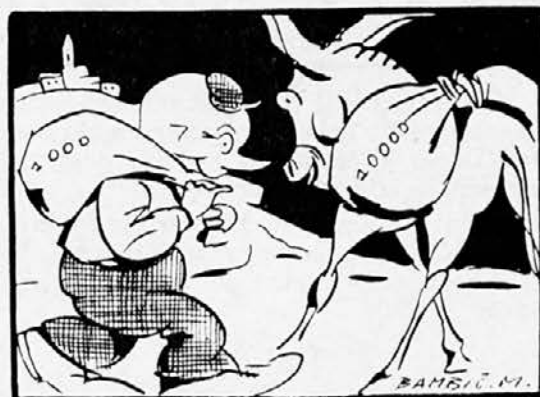
pri kopanju. Kopal se je od jutra do večera, ves se prepeknel in očrnel na solncu ter se udomačil v vodi kot žaba.

Ko gre Mihec nekega dne po cesti od vode, sreča sla iz Žabje vasi, kamor je bil že zašel glas o njegovi zvijači. Vabi ga naj pride in vtakne svoj policijski nos tudi v njihovo vas, da bo prosta tatov. Prav sinoči da so odpeljali tatovi iz vasi najlepšega osla

z natrganimi ušesi, katerega naj Mihec dobi nazaj.

Mihec sprejme ponudbo in se odpravi koj na cesto, po kateri so imeli voziti tistega dne živino v bližnji trg na semenj. Ne čaka dolgo, ko prižene tat mimo opisanega osla.

Zamišljen v svoje nove tatinske načrte stopa po cesti in vodi osla na vrvi. Mihec se mu neopaženo in neslišno približa, sname

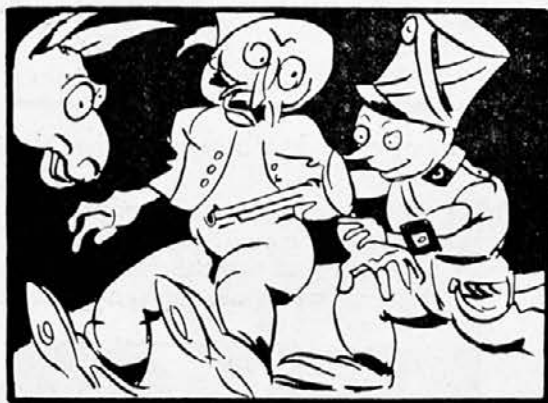
zanko oslu z vratu, ga spusti na trato in si natakne sam zanko za vrat.

Tako gresta dalje, tat spredaj, Mihec zadaj, ne da bi tat kaj slutil. Ko sta dovolj daleč, se Mihec nalašč oščaja, da bi se tat ozrl. Ta zamahne dvakrat z bičem čez ramo, a ker nič ne zadene, se ozre. Ves se prestraši, ko vidi, da vozi za seboj človeka.

Mihec mu razodene, da je bil do sedaj osel in da sam ne ve kako in kaj. Že mati mu je vedno pravila, da je osel; menda zato, ker je bil poreden. No, ta hip je nehal biti osel, ker se je najbrž poboljšal ali pa prestal kazni. Tat ga koj izpusti in še celo bogato obdari iz strahu, da bi ga ne izdal.

Tako se vrne Mihec domov z oslom in denarjem.

Naslednjega dne osla prodajo. Na semnju je privezan z drugimi osli. Tat se primuza med kramarji in semnarji do oslov in jih ogleduje, katerega bi izmaknil. Koj spozna med njimi osla z natrganimi ušesi. Približa se mu in mu pošepeta na uho:

«Ti paglavec, si bil zopet poreden, da si se spremenil v osla, toda jaz te ne ukradem več. Danes je še tatvina negotov posel, pri katerem se lahko človek opeče.»

Takrat stopi na dan Mihec v obleki čuvarja s sabljo in puško ter odvede tatu v keho, kjer bo premišljeval, kako se z osli pogovarja.

Pajek.

Lev Nikolajevič Tolstoj.

Zakaj neki stke pajek včasih gosto pajčevino in sedi sredi nje ter čemu hodi včasih iz gnezda in plete novo pajčevino?

Pajek plete pajčevino po vremenu, kakršno je in kakršno bo. Če pogledamo na pajčevino, lahko vemo, kakšno vreme bo. Če sedi skrčen pajek sredi pajčevine in ne greven, se pripravlja dež, če pa je iz gnezda in tke pajčevino, bo lepo vreme.

Kako pa zve neki pajek, kakšno vreme bo?

Pajek je zelo občutljiv. Čim se začne nabitirati v zraku vlažnost — katere mi ne čutimo in je zato za nas še lepo vreme — začne za pajka že deževati.

Kakor začuti vlažnost prej slečen človek kot oblečen, tudi za pajka že dežuje, ko je za nas še lepo vreme.

Sokol in petelin.

Lev Nikolajevič Tolstoj.

Gospodar je imel sokola in ga navadil, da mu je sam priletel na roko, kadarkoli ga je poklical. Imel je tudi petelina, ki je vselej bežal, če se mu je gospodar približal. Tedaj reče sokol petelinu:

«Vi petelini ne poznate hvaležnosti, prirojen vam je hlapčevski čut. Le takrat greste h gospodarju, kadar ste lačni. Mi divji ptiči smo vsi drugačni. Močni smo in znamo letati bolje od ostalih ptičev, vendar ne bežimo pred ljudmi, kadar se jim privadimo, še na roko jim pridemo, kadar nas kličejo. Hvaležni smo jim, ker nas krmijo.»

Petelin odgovori:

«Ne bežite pred ljudmi zato, ker še niste videli *pečenega sokola*, toda mi vidimo večkrat *pečenega petelina*.»

Zelena streha.

Zelena streha je drevo,
tam gnezda drobnih ptičk pojo...
Ta pisan cvet, ta spev glasan
od roke je pomladne stkan.

Zdaj ptičice svatujejo,
cvetličice mašujejo...
Ptičk pesem in cvetličic duh
poji oko mi, duh in sluh.

Škrjanček, dni pomladnih svat,
je splaval k solncu vasovat...
Od tam nevestki iz višav
pošilja pesem — zlat pozdrav.

Fran Žgur.

Težka vaja.

Mišku, ki se cmeri.

Orgljice, kresilce,
kaj bo za kosilce?
Polen lonec cmere
zvrhane bo mere.
Kisa polna skleda,
kdo naj ga pojedaja?
Kremže polna žlica,
uh-vsa mokra lica!
Pribrenčala muha,
ktero misel kuha?
Muha pala v usta,
Miško jo pohrusta.

France Bevk.

Pleši, črni kos!

Pleši, pleši, črni kos,
kaj boš pravil, da si bos!
Pleši, pleši, da boš zdrav,
pa obuj se, da bo prav!
Čuk naj čevlje naredi,
da ti noža ne zboli.

Pleši, pleši, črni kos,
kaj boš pravil, da si bos!
Sova ti na dudo piska,
žaba na svoj meh pritiska.
Pleši, da se ugreje kri,
da se vreme naredi!

Pleše, pleše črni kos,
nikdar v čevljih, vedno bos.
Duda poje tir-li-li,
čevelj žuli do kosti.
Čuk naj čevlje sam ima,
svoji sovi naj jih da!

France Bevk.

O dečku, ki ni poznal strahu.

Živel je oče, ki je imel dva sina. Enemu je bilo ime Janezek, ta ni poznal groze in strahu. Nekega večera je šel na pokopališče, kjer je bil njegov boter pokopan. Tam je videl, kako več mož igra na kroglo. Janezek je stopil bližje in spoznal med njimi svojega rajnega botra. Vprašal ga je, če sme tudi on igrati z njimi.

Boter je odgovoril: «Zakaj pa ne? Denar, ki ga boš priigrjal, vtakni za srajco. Ko bo ura odbila dvanajsto, se poberi, sicer boš izgubljen!»

Janezek je napravil, kar mu je boter svetoval. Dobival je denar in ga skrival za srajco. Ko je prišla dvanajsta ura, so možje nehali igrati, začeli pa so zbirati kroglo in keglje. Janezek je hotel oditi. Tedaj mu je dejal eden izmed mož: «Pomagaj nam tudi ti!» In Janezek je pobral eno kroglo in en keglj: kroglja je bila mrtvaška glava in keglj mrtvaška kost.

Med tem je začela biti dvanajsta ura. Ko je zadnjikrat udarila, je Janezek plezal čez zid. Z vso močjo mu je nekdo strgal kapo z glave. «Radi kape se ne bom vrnil!» si je mislil Janezek in šel po svoji poti.

Ko je prišel domov, je stresel izza srajce velik kup denarja in pravil, da ga je priigrjal, ko je kegljal na pokopališč in da mu je boter povedal, kako naj se za-
drži.

Kaj je groza in strah pa še vedno ni vedel.

Nekoč je prišel na star grad, na katerem nihče ni mogel vzdržati ene noči, ker je strašilo v njem. Kdor je tam prenočeval, so ga našli zjutraj mrtvega. Ker bi bil Janezek rad izvedel, kaj je strah, je šel h grofu, ki je bil posestnik tistega gradu. Prosil ga je, naj mu dovoli, da eno noč prenoči v gradu. Grof mu je dovolil in pristavil: «Kaj takega se še nikomur ni posrečilo. Če se ti posreči, postaneš moj višji gozdar!»

Janezek je vzel vrček piva in veliko pipoter se je napotil zvečer v grad, da bi spoznal strah. Sredi velike sobe je stala stara miza. K tej mizi je sedel Janezek. Dejal si je: «Ne boj se, Janezek!» Nato je pil iz vrčka, vlekel dim iz pipe in ga pihal pred se. Poleg tega je bil prižgal pet sveč, ki jih je razpostavil po mizi.

Ni dolgo sedel, ko je padla izpod stropa človeška roka in upihnila eno izmed sveč. Janezek je vrgel roko na tla in si dejal: «Ne boj se, Janezek!» Nato je čakal dalje.

Zdajci je padla izpod stropa druga roka in ugasnila dve sveči. Janezek je napravil kot prej in znova prižgal luči. Pri tem si je dajal poguma.

Nenadoma je padla izpod stropa noža in upihnila tri luči. Janezek jo je krsknil z mize, vžgal znova sveče in si dejal iste besede kot prej: «Ne boj se, Janezek!» Kmalu je padla izpod stropa druga noža in ugasnila štiri plamene. Janezek je napravil kot poprej.

Mahoma je padlo izpod stropa človeško truplo in ugasnilo vse luči. Janezek je vrgel mrliča z mize in znova prižgal vseh pet sveč.

Tu je vstopilo v sobano več plesalcev z godci, ki so začeli plesati iz kota v kot. Pri

tem so ga vabili: «Janezek ne zna plesati! Janezek ne bo plesal!»

Na ta način so ga pregovarjali in dražili. Deček pa jim je odgovarjal: «Janezek ne zna plesati! Janezek ne bo plesal!» Pri tem pa si je dajal poguma: «Ne boj se, Janezek!»

Ura je udarila eno, vse je postalo mirno. Vstopil je siv starček in ga nagovoril: «Te-
ga še nihče ni prestal! Pojdi z menoj v klet! Tam si lahko nabereš bogastva do mile volje. Bati se ti ni treba nič!»

Janezek se ni bal in je šel z njim. Pred kletjo mu je dejal možiček: «Ko prideš iz kleti, se ne smeš ozreti!»

Za vrati je ležal velik črn pes. Starček je ponujal Janezku bogastva. Ko se je Janezek obotavljal, mu je starček sam nagrabil zlata v kapo in mu dejal: «Odnesi to in pridi znova, a ne oziraj se!»

Janezek je ubogal, stresel je zlato iz kape na mizo in se povrnil v klet. Zdajci mu je napolnil starček kapo s srebrom. Ko je Janezek zapustil klet, so se zaprla vrata s tako silo za njim, da se je zemlja stresla in o kleti ni bilo več ne duha ne sluha.

Naslednjega jutra so prišli ljudje in radovedni pogledali skozi grajska okna. Bili so prepričani, da bodo morali za nekoga pripraviti pogreb. Ko so zagledali smejočega se Janezka na oknu, se niso mogli prečuditi. Mislili so, da je duh pokojnega, ki gleda skozi okno. Janezek pa je pomignil nemu izmed njih in mu dal srebrnik: «Pojdi h grofu, in povej mu, da še živim!»

Mož je vesel letel h grofu, zakaj srebrnika še nikoli ni s tako lahkoto zaslužil.

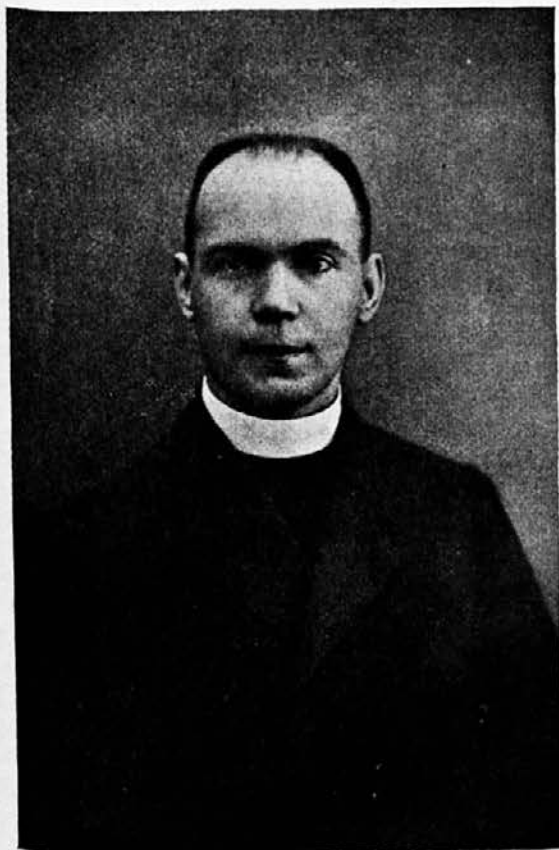

Silvin Sardenko.

France Seljak.

Pesnik Silvin Sardenko je obhajal petdesetletnico svojega rojstva.

Mislite si tiho, idilično vas Ježico pri Ljubljani, vas z gredicami, mirno Posavje, cerkvico na gori, belo cesto in sadno drevje, valujoča žita in večerni ave... Ob cesti

so kmetske hiše, v eni izmed hiš odmeva pesem kmetske matere. Kako bi bilo mogoče, da bi se v taki idilični vasi, v kmetški, od cvetja zasenčeni hiši, iz matere, ki ji ne usahne vir pesmi, ne rodil mehkek lirčni pesnik? V resnici, Ježica je dala na-

rodu Silvina Sardenka, ki se je rodil dne 15. junija leta 1878.

Silvin Sardenko je pesniško ime. Njegovo pravo ime je Alojz Merhar. Jedva je mali Lojzek začel letati po hiši in po domači livadi, je že slišal od rodne matere toliko pesmi, kot jih bo redko slišal še kateri slovenskih otrok. Njegova mati je bila cerkvena pevka in je znala kakih pet sto pesmi na pamet. To je bila prava ogromna zakladnica, iz katere je črpala mlada duša, še preden je kratkohlachnik znal brati.

Namenili so ga za «gospoda» in ga poslali v ljubljanske šole. Tam se je zgodaj seznanil s pesnikom Kettejem, ki je bil zelo bister mladenič, z njim ga je vezalo tesno prijateljstvo do smrti. Poleg tega je bral Sardenko rad narodne pesmi raznih narodov; on sam pravi, da se je pri narodni pesmi mnogo učil. Njegovo priljubljeno čtivo je bilo tudi «Sveto pismo». Izmed pomembnejših pisateljev je bral vse od Turgenjeva do Ivana Cankarja; on sam trdi, da se je pri Ivanu Cankarju marsičesa naučil.

Pot vseh slovenskih pisateljev preteklega pokolenja je šla preko «Vrtca». Tudi Sardenko je pričbčil svoje prve pesmi v njem. Tri leta pozneje je poslal svoje pesmi «Ljubljanskemu zvonu»; po Kettejevi smrti pa je pristopil k «Domu in svetu», katerega mu je ostal do danes zvest.

Ena njegovih najbolj svežih pesniških zbirk je bila «V mladem jutru». V tej zbirki se je Silvin Sardenko že pokazal z vsemi svojstvi mehkega, lirčnega pesnika. Med boljšimi njegovimi zbirkami so še: «Roma», «Nebo žari» in «Dekliške pesmi». Vsega skupaj je spisal deset knjig.

Rastel je z «moderno», a nima v notranjem pogledu njene svojstvenosti. Moderna je bila kipeča, revolucionarna, Sardenko pa je miren, ima enoten, sklenjen svetovni nazor. Z «moderno» ga družijo nekoliko le njegova vnanja oblika pesmi. Njegova največja oblikovna vrlina je čistost in zvoč-

nost stiha, ki je ne izgubi niti v pesmih, ki drugače niso posrečene. Trdega verza ne zna napraviti, vsi stihi so, kar se tiče glasovne vrednosti, enako dobri. To je redka vrlina.

Silvin Sardenko je naš nabožni pesnik. Ob neki priliki je dejal, da je njegov namen izraziti v leposlovnih oblikah lepe misli in večne resnice, ki jih v filozofiji uči dr. Aleš Ušeničnik. Dejaj je zopet, da mu svet ne more škodovati v zlo, če nosijo njegove pesmi znamenje svečeništva na sebi, ker je duhovnik. Njegova čuvstvenost je bolj splošna kot individualna. Iz njegove pesmi gleda pobožnost naše vasi, doživljena zavestno in s čutom za vse njene lepote; ob enem ima tudi intimno vrednost za njega samega. V njegovih pesmih srečujemo neprestano podobo naših krajev, znamenj in cerkvic, domačih in cerkvenih pobožnosti.... Vseprisod pa so vidni sledovi Marijinih stopinj; pesnika bi radi tega lahko imenovali Marijinega trubadurja. V Sardenkovi liriki ni ničesar, kar bi bilo samo njegovo, zato je splošnemu religiozному čuvstvanju tem lažje dostopen.

Sardenka, ki je prvi, ki nam je dal religiozno pesem, ne smemo podcenjevati; ustvaril nam je vrsto trajnih lepot in prav je, če se ga ob njegovi petdesetletnici spominjamo s toplo hvaležnostjo v srcu.

Gradišča.

A. Š.

Tudi gradišča, na katerih je naša dežela izredno bogata, spadajo v predzgodovinsko dobo. Tako imenujemo tiste prvotne naselbine na holmih in vzvišenih krajih, ki jih je zgradil predzgodovinski človek, ko so mu postale podzemskie jame pretesne in preredke.

Kaj je privedlo človeka do tega, da je zapustil podzemskie jame in si iskal zavetja na gričih? Življenske potrebe. Poleg razloga naraščanja prebivalstva ga je silil v to dokaj izpremenjeni način življenja. S samim lovom se ni mogel več preživljati, zato si je udomačil ovco, ki jo je pasel v velikih čredah po dolinah. Tako je postal ovčar in se je redil od mleka in mesa. Umstveno je le malo napredoval, kar nam dokazujejo predmeti, ki so jih našli v grobovih gradišč

in ki skoro v vsem sličijo predmetom iz grobov v podzemskih jamah.

Da je bil človek varen pred zvermi in pred vpadi sovražnih plemen, si je poiskal pripraven grič z lepim razgledom, katerega vrh je obzidal in utrdil z nasipom ali s *suhim*, v podobi kroga zgrajenim zidom. To svoje domovanje je zapiral z leseno leseno ali vratmi. Naselbina je bila tako prostrana, da je lahko živela v njej cela rodbina z več družinami, katerim je načeloval najstarejši član. Kot prej jamski ljudje, so imeli tudi ti svoje bogove in so verovali v posmrtno življenje, radi česar so skušali ohraniti sežgane ali zakopane ostanke mrliča, kateremu so dajali v grob najraznovrstnejših reči. Mrliče so pokopavali za obzidjem gradišča ali na kakšnem sosednjem griču. Poglavarjem rodbin so napravili lepe grobove. Ne-sežganega mrliča so zakopali na kak bližnji hrib in nasuli nanj štirioglato *gomilo* iz kamenja; ta gomila je bila včasih celo do 8 m visoka.

Pri gradbi gradišč je zanimavo to, da je bila proti burji obrnjena stran zidovja kraških gradišč nekoliko višja od ostalih, kar se iz ostalin še prav dobro spozna. To je dokaz, da že takratnim prebivalcem ni delo dobro, če jih je burja preveč brila.

V opisani naselbini so živeli samo ljudje. Okrog prvega obzidja pa se je razprostiralo v koncentričnem krogu še drugo obzidje, ki je oklepalo večje ali manjše pobočje hriba. Tu je bil prostor za drobnico, kjer se je pašla v miru in brez nevarnosti pred volkovi in drugimi zvermi. Pri nekaterih gradiščih je bilo v bližini več takih ograjenih staj in pašnikov, ki so bili z obzidanimi potmi zvezani med seboj. Vse to se še razmeroma dovolj jasno razvidi iz številnih sledov gradišč, ki so se razprostirala v davnini po številnih holmih naše domačije.

Kakšni so ti sledovi?

Zelo vidni so. Na vrhu primernih gričev so ostanki suhega zidovja (v predzgodovinski dobi še niso poznali apna, torej tudi ne zida z malto!), jarkov; prava in najboljša sled pa so krtine izredno črne zemlje, med katero so pomešani drobcji lončevine, ki jo je človek že v tisti dobi poznal. Črna zemlja je ostanek gnoja, razpalega lesa, trave, listja itd. Lepa in vzvišena lega je tudi zanesljiv vodnik pri iskanju starih gradišč.

Med važne sledove spada tudi ustno izročilo, ki je ponekod še živo ohranjeno. Dru- god pa spominja nanjo komaj še ime kraja. Tako se n. pr. imenujejo kraji, kjer so stale v sivi davnini prve človeške naselbine, pri nas Slovincih navadno z imenom Gradišče ali Gradec, pri Istranih pa Gradinja, Gra- dina, Gradiše ali pa Castellier (ital.!) Mnoga gradišča nosijo imena svetnikov. To je bržkone spomin na dobo pokristjanjenja. Stara gradišča so bila poganske utrdbe, ka- tere so morali kristjani zavzeti s hudimi bo- ji in so jih ob tej priliki krstili z imeni svet- nikov.

Najbogatejša na predzgodovinskih gradi- ščih je Istra, kjer so jih našeli nad 300. Nas pa zanimajo predvsem ona na Tržaškem, na Goriškem in v slovenskem delu Istre. Sku- šal bom navesti njih natančno lego, da si lahko vsak blizu bivajoči čitatelj o priliki ogleda njih sledove.

Posebno bogata sta na predzgodovinskih naselbinah okolica Trsta in Kras. V nepo- sredni bližini Trsta je stalo gradišče na *Montebellu*; na griču blizu «*Ključca*» pri Ka- tinari, kjer stoji danes smodnišnica; na *Kontovelskem hribu* (259 m višine); na *Kalu* (448 m) t. j. najvišjem vrhu Gabro- vega ali Razklanega hriba pri Trstu; dve gradišči sta bili na *Grižah* (323 m) pri Kon- tovelu; pri *Sv. Primožu* (279 m) blizu Sv. Križa eno, na veliki osamljeni skali «*Nasir- ce*» drugo; dalje na *Velikem gradišču* (742 m) med Bazovico in Rodikom; na hribu *Ta- bor* (605 m) pri Lokvah, kjer se je vsled pri- pravne lege ohranila naselbina tudi za rim- ske dobe, v času turških napadov pa je bil Tabor utrjeno zavetišče okoličanov. Pri *Povirju* so bila gradišča na *treh* vrhovih. Tudi tu je Tabor, kjer je bila najprej pred- zgodovinska in nato rimska naselbina, v do- bi turških vpadov pa važna utrdba. Na *Tab- ru* pri Sežani je bilo gradišče v dveh delih. V srednjem veku je stal tu grad, katerega razvaline so še danes vidne. Gradišče in pozneje srednjeveška utrdba je stala pri *Repentabru* na griču, kjer je danes cerkev in župnišče; dalje v neposredni bližini, na *Colu* in na *Malem Repnu*, kjer pa je vsled kamnolomov zabrisana že vsaka sled; na *Njivicah* ali Ajdovskem gradcu, na *Gradi- šču* pri Saležu in na *Gradcu* blizu Proseka, pri *Sv. Lenartu* nad Samatorco, na *Gradini*

(340 m) pri Trnovici, v *Slivnem* blizu na- brežinske ceste, na *Grmadi* (325 m) pri De- vinu eno in 50 m pod vrhom istega hriba drugo gradišče. Dalje so stala na «*Nad Ulinkah*» (248 m) med Devinom in Bresto- vico, na hribu blizu *Flondra*, na *Vrtacu* pri Jamljah, na *Brdu* ali «*Nad Čerupo*» pri Doberdobu, na *Doberdobskem gradu*, kjer je stala naselbina tudi v rimski dobi in grad v srednjem veku, na malem vršičku *Brestovec* (209 m) pri Gabrijah. V bližini Tržiča so gradišča «*Rocca*», «*Forcate*» in «*Gradiscata*» ali *Sv. Pavel*. Gradišče je stalo tudi v Redipolju, kjer je danes znano vojaško pokopališče. Vasi *Skopo* in *Tomaj* sta tudi sezidani na mestu, kjer sta stali gradišči. Isto je stalo na malem griču med *Kobjeglavo* in *Koprivo*, pri *Volčjegradu*, *Zakrajcu*, *Vojščici*, na *Martinišču* pri *Sve- tem*, *Sv. Mihaelu* pri *Štorjah*, na hribčku *Vahta* ali *Stara vahta* tik nad Kazljami, na *Gradišču* pri Kobdilju, v *Štanjelu*, pri *Ri- hembergu*, na *Sv. Martinu* ob cesti iz Ri- hemberga v Komen, na *Lipovnici*, severno od Škrbine, dve gradišči, na *Sv. Ambrožu* (534 m) pri Terstelu, pri Kostanjevici, na *Grižah* in *Tabru*, ki sta tu v bližini, na *Gradišču* pri Štjaku, pri *Senožečah*, pri *Sv. Ju- riju* nad Potočmi in v bližini *Potoč*, drugo zopet pri *Dolenji vasi* na kamenitem griču nad hudournikom Lončičem.

Naj omenim še nekatera gradišča v se- verni Istri, ki so bila pri *Sv. Socerbu*, *Pre- benegu*, nad *Kastelcem* dve, na *Gradišču* pri Črnem kalu, *Sv. Mariji* pri Črnotičih, nad *Brezovico*, *Podpečjo*, *Saksidom*, med *Saksidom* in *Zanigradom*, med *Rakitovcem* in *Brestom*, na griču *Lačna* (453 m), med Hrastovljem in Gračiščem, na *Čuku* (753 m) pri Rodiku, ob železniški progi med *Ka- čičami* in *Rodikom*, ob cesti iz *Rodika* v *Hrpelje*, južno od Hriba Čuka na *Sv. Kri- žu* pri Slopah, kjer je cerkev. Dalje je sta- lo gradišče blizu *Slivja*, *Markovščine*, na *Ozlicu*, nad *Obrovom*, nad *Spodnjimi Vre- mami*, pri *Škofijah*, v bližini *Škocjana* pa je stalo kar *pet* gradišč.

Na Goriškem, ki je tudi manj raziskano, so zasledili razmeroma malo gradišč. Sta- la pa so na teh le hribih: nad *Grgarjem*, na *Sv. Katarini* (307 m) pri Solkanu, na *Gradišču* pri Ajdovščini (205 m), na *Sv. Pavlu* (368 m) pri Slapu, na *Gradišču* pri Prva-

čini, pri *Vipavi*, na *Tabru* (244 m), pri Št. Vidu, na nižjem vrhu *Nanosa* (640 m), pri *Ravnah* in *Sv. Mariji Vitovljski*.

V Gorah je bilo razkritih še manj gradišč, kar je tudi razumljivo. Gore so bile gotovo redkeje obljudene, le ob važnih ustjih dolin so stale na pripravnih gričih naselbine, tako pri *Logu* in na *Ravelniku* (520 m) na Bovškem, pri *Sv. Antonu* nad Kobaridom, pri *Sv. Jelarju* in na hribu *Der* pri Robiču, na *Tolminskem gradu*, kjer je stal v poznejših časih še danes v ostankih viden grad, na *Mirišču* pri Sv. Luciji, na *Pulinčevem gradu* v Rutih, bržkone tudi na Št. Viški gori, pri Reki in Oblokah, ki pa niso bila v celoti raziskana, nego so le kmetovalci naleteli pri kopanju na grobove, ostanke orodja itd.

Markanton De Dominis (Gospodnetić) in razlaga mavrice.

Lavo Čermelj.

II.

Životopisna črtica.

Mala knjižica o svetlobi, ki jo je sestavil De Dominis in ki jo je z njegovim privoljenjem izdal Ivan Bartol, je že ovekovečila njegovo ime. Bil je to spis iz njegovih mladih let in čitatelj se bo tem bolj čudil, kako da ni nadaljeval tako uspešno započete tega dela na znanstvenem polju. Njegova narava ga je zvalila od mirnega dela učenjaka v burno javno življenje. In težko je dobiti človeka, čigar življenje je poteklo tako nemirno in v takem večnem boju kakor njegovo.

Menim, da ustrezem čitatelju, ako mu vsaj na kratko orišem življenje tega silno nemirnega duha.

Rodil se je Markanton De Dominis 1. 1560. v malem mestecu Rabu na istoimenskem otoku v Dalmaciji. Njegova družina je bila ena najstarejših in najbolj uglednih. Nekateri trdijo, da je izvirala iz slavnega rodu Frankopanov, drugi zopet jo združujejo z rodом papeža Gregorja X. Dejstvo je, da izkazuje rod Gospodnetičev celo vrsto škofov, med njimi Markantonovega strica ali ujca Antona Dominisa, ki je kot senjski škof 1. 1596. izgubil svoje življenje

pred Klišem v boju proti Turkom za vero in dom.

In ravno ta njegov stric je spoznal bistroumnost malega Markantona in ga spravil v loretansko semenišče, ki ga je ustanovil že papež Gregor XIII., da se v njem vzgajajo dijaki jugoslovenske narodnosti. Jezuitje, ki so tedaj vodili ta zavod, so se kmalu prepričali o Markantonovih sposobnostih, zlasti za matematiko, in so ga znali pregovoriti, da je vstopil v njihov red. Toda že precej zgodaj se je porodila v njem ona duševni razdvojenost, ki je postala pozneje zanj pogubna. Predvsem je vzbudila v njem neodobravanje prepoved vseh knjig, ki so bile naperjene proti tedaj splošno priznani skolastični filozofiji. Toda znal je prikrivati svoj notranji boj in še predno je bil sprejet kot redovnik, so mu poverili mesto učitelja na humanistični šoli v Veroni, nato pa stolico matematike na padovanski univerzi, katero je za njim zavezal veliki učenjak Galileo Galilei. Tedaj je tudi sestavil svoj spis o svetlobi.

Iz Padove je prišel v Brescio, kjer je na jezuitskem zavodu učil retoriko, logiko in filozofijo. Kot učitelj filozofije je ubral pot po svojem rojaku Franju Patriciju, profesorju filozofije v Rimu, in nastopil proti Aristotelu in njegovim pristašem.

L. 1596. je učil matematiko v Rimu. To leto pa je prineslo preobrat v njegovem življenju.

V zadnjih dneh maja 1596. se je odigrala namreč tragedija pred mestom Klišem v Dalmaciji. Dolgo časa se je branilo to utrjeno mesto pred Turki. 12. marca 1597. pa je padel njegov slavni poveljnik Peter Krušič in Turki so si osvojili mesto. Prebivalci so se razbežali na vse strani, da se rešijo suženjstva. Nekaj se jih je nastanilo v onem delu Dalmacije, ki je spadal tedaj pod beneško republiko, drugi pa so našli zavetišča v Senju, Vinodolu, Bakru in na Reki, kamor so se zatekali tudi vsi oni srečneži, ki se jim je posrečilo raztrgati verige in zbežati z beneških galej. Ti kliški pribežniki, ki so postali kmalu znani pod imenom Uskoki, so živeli samo eni težnji: maščevati se nad Turki. S svojimi hitrimi ladjami so jim prizadevali škodc, kjer so le mogli. S

tem pa so prišli v navzkrižje z Benečani, skozi katerih vodovje so morale njihove ladje in ki so želeli živeti s Turki v miru, zlasti po zanje nesrečni morski bitki pri Cipru. Radi tega je postalo razmerje med Uskoki in Benečani skro bolj napeto kakor med Uskoki in Turki.

Ko so bili Turki zapleteni v boj s cesarjem Rudolfom, ki je bil obenem kralj Ogrske in Hrvatske, so hoteli Uskoki uporabiti priliko in zopet zavzeti Kliš. Vodila sta jih pri tem Ivan Albertić iz Splita in Fr. Anton Bertučić s Hvara. Na cvetno nedeljo 1596. so si z denarjem in orožjem odprli pot v mesto. Zopet je plapolala nad Klišem hrvatska zastava in se blestel križ, v veliko veselje Uskokov in krščanskega sveta, v jezo pa Turkov in Benečanov. Le-ti so dali svojemu providu v Splitu ukaz, da mora s smrtjo kaznovati vse beneške podanike, ki so se udeležili pohoda na Kliš. Obenem so sklenili podpirati Turke, da si zopet osvoje Kliš. Spričo tega so se vzdignili vsi Uskoki. Pod vodstvom hrv. vojvode Leskovića in senjskega škofa Antona Gospodnetića pohitijo pred Kliš, udarijo na turški tabor in poženejo Turke. Po zmagi pa so se vdali plenjenju. To priliko so izrabili Turki, se navalili na Uskoke in jih pobili ali usuznjili. Med padlimi junaki sta bila tudi sam Albertić in škof Anton Gospodnetić. Mesto Kliš se je kmalu nato moralo predati. Tedaj pa je začelo strašno maščevanje s strani Benečanov. Veliko junakov je bilo obešenih ali uklenjenih na galeje. To pa je moralo Uskoke siliti na osveto.

S smrtjo Antona De Dominisa se je izpraznila škofova stolica v Senju. Zanj sta se potegovala predvsem neki dominikanec in splitski arhidijakon Albertić. Oba sta se sklicevala na zasluge svojih sorodnikov pred Klišem, Albertić je pri tem le pozabil, da je bil sramotno zbežal iz mesta in tako pospešil padec Kliša v turške roke. Morda se je iz sličnega razloga potegoval za to mesto tudi Gospodnetićev nečak Markanton. Dejstvo je, da je bil on izbran za senjskega škofa in sicer po prizadevanju cesarja Rudolfa in beneške republike ter po vsej verjetnosti s soglašanjem jezuitskega reda.

Da pa je izbira padla ravno na Gospod-

netića, je imelo svoj globlji vzrok ali bolje namen. Drznost Uskokov je postajala namreč čim dalje hujša. Beneške ladje niso bile nikjer več varne pred njihovimi napadi, saj so se upali napasti celo Rovinj v Istri in Tržič ob soškem izlivu. Res je, da so jih Benečani s premočjo premagali pred Splitom, toda kljub silno neugodnemu vremenu so jim Uskoki zbežali s svojimi lahki ladjami in se pojavili pred Krkom, kjer so se maščevali nad beneškimi podaniki. V kazen za to so Benečani vpepelili Novo, Ledence, Mošćenice in vasi pod Trsatom. Sovrašтво je s tem le rastlo. Središča Uskokov, Senja, pa Benečani niso mogli dobiti. Radi tega so hoteli pridobiti cesarja Rudolfa, ki je bil tedaj gospodar Senja, da zatre enkrat za vselej uskoško nevarnost. Kot posredovalec pa naj služi novi senjski škof De Dominis. To nalogo mu je poveril l. 1598. sam papež Klement VIII., ne samo radi ljubega miru med sosedi, temveč gotovo tudi radi tega, ker se Uskoki niso ustavili niti pred papeževimi ladjami, in morda tudi iz strahu pred Turki, ki so čim bolj prodirali na Ogrsko. De Dominis je prevzel to nalogo in se skozi tri leta z vso vnemo zavzemal za rešitev uskoškega vprašanja na cesarskem dvoru v Prazi in na Dunaju, pri nadvojvodi Ferdinandu v Gradcu, pri kranjskih stanovih v Ljubljani in pri republikanski vladi v Benetkah. Medtem je boj na morju nekoliko polegel, ker so Benečani zaprli izhod iz senjskega pristanišča.

Cesar Rudolf je, dasi ne posebno rad, ker so mu Uskoki bili precejšnja opora v boju proti Turkom, pristal na to, da se Uskoki izženejo iz Senja in nastanijo v oddaljenih krajih, predvsem v Otočcu, in da se njihove ladje uničijo. Težje pa je bilo izvršiti ta sklep, kajti cesar ni imel v to potrebnega denarja. Benečani in papež pa tudi niso hoteli nositi stroškov. Tedaj je prišel De Dominis na misel, da bi se dali senjski gozdovi in luka v zakup za daljšo dobo, z dohodki bi zgradili nova uskoška selišča.

Razmerje med Benečani in Uskoki pa je postalo medtem neznosno. Radi tega pošlje nadvojvoda Ferdinand ljubljanskega vice-dominia Josipa Barato v Senj, da napravi tam red. S pomočjo beneškega blokadnega

poveljnika se mu posreči 2. februarja 1601. vstopiti v mesto. Z njim je tudi prvič po svojem posvečenju za škofa vstopil v Senj De Dominis. Bolj neprimerne dneva si ni mogel izbrati; kajti Barata je nastopil takoj prvi dan z največjo strogostjo, prekašal pa ga je v tem zastopnik beneškega poveljnika Barbaro. Uskoški poglavarji Posedarić, Maslarda in Margetić so bili ulovljeni in obešeni. Vsak dan je zahteval nove žrtve: Barbaro je bil nenasiten. In kdor ni končal na vešalih, je moral v verige na beneške gajeje. De Dominis je spričo take krutosti posređoval, dosegel pa je le toliko, da so obesili samo še 20 Uskokov, jih veliko izgnali, drugim ukazali, da se izselijo v notranjost dežele. Le majhna peščica je smela ostati v mestu.

De Dominis se spravi zopet na pot, da doseže končno ureditev uskoškega vprašanja, in v Pragi prejme iz rok beneškega poslanika 300 dukatov v priznanje njegovega truda za republiko Sv. Marka.

Srd Uskokov proti Barati pa se je čimdalje večal in izbruhn timer z vso silo, ko je Barata dal zapreti njihovega vodjo Jurišo. Naskočili so trdnjavo, pobili posadko in Rabato samega dobesedno raztrgali.

Na njegovo mesto je prišel Danijel Frankoč iz Karlovca, ki je dokaj miler nastopil proti vstašem, na vešalih je končal življenje samo neki Vodašić, ki je bil oddal prvo puščico proti Rabati.

Prehodno so se držali Uskoki sklenjenega miru, kmalu pa so nadaljevali še drznejše svoje pohode po morju in nastala je prava javna vojna.

Srd Uskokov pa je bil naperjen tudi proti škofu Dominisu, ki so ga utemeljeno ali neutemeljeno smatrali za glavnega krivca. Dejstvo je, da ga je ob njegovem povratku iz Ljubljane v januarju 1602. čakalo 30 oboroženih Uskokov na nekem klancu pri Reki, da ga ubijejo. Dominis je bil še pravočasno obveščen o tej nevarnosti in se rešil na otok Rab, od koder se je podal v Benetke in Rim.

Dominis je vedel, da se ne more več vrniti v svojo škofijo. Radi tega je zaprosil, da mu podelijo drugo škofijo. Skliceval se je pri tem lahko na pomoč praškega in graške-

ga dvora ter predvsem na beneško vlado. Pristali so na njegovo prošnjo, pod pogojem, da imenuje sam primernegega naslednika. Medtem pa je umrl v Benetkah splitski nadškof Fokoni. Benetke so bile sicer že prej izposlovale nasledstvo za to mesto nadškofovemu namestniku Agosteju, toda ta ni prestal izpita. Radi tega se je potegoval za to mesto Gospodnetić in imel Benetke na svoji strani. Proti njemu sta kandidirala že omenjeni splitski arhidijakon Albertić in videmski dekan Andreucci, katerega je podpiral tedaj vsemožni kardinal Aldobrandini. Toda za Gospodnetića so se zavzele z izredno vnmemo Benetke, za njega se je izrekel tudi splitski kapitelj in celo splitski plemiški zbor, dasi že prepozn timer, kajti Gospodnetić je bil medtem že izbran za Fokonijevegega naslednika. 15. novembra 1602. je bil proglašen za splitskega nadškofa, toda s hudo denarno žrtvijo. Kardinal Aldobrandini je izposloval za svojegega podpiranca Andreuccija, ki je s svojo kandidaturo propadel, letni tribut 500 škudov iz dohodkov splitskega nadškofa. Ker pa so imeli tudi drugi kardinali svoje zahteve, so se ti škudi pretvorili v dukate, tako da je Andreucciju bilo namenjenih 500 dukatov; drugemu protežirancu 50 dukatov; splitska nadškofija pa je bila že od prej obremenjena še za drugih 50 dukatov. Ta že na sebi neutemeljeni tribut je bil vsekakor prevelik in je moral postati za Gospodnetića usoden.

(Dalje prih.)

Družinsko in zadružno življenje južnih Slovanov.

Pri prirodnem neciviliziranem narodu oziroma plemenu še ni prave družine v našem pomenu besede. Ta je pač le bolj ali manj jasno nakazana, a temeljna zgradba, na kateri sloni ves društveni red, je nekakšna širša rodbina s poglavarjem na čelu.

Ta pojav ni viden samo pri raznih divjih plemenih afriških in azijskih pustinj, marveč se prikazuje v več ali manj jasni obliki v zgodovini vseh evropskih narodov, najlepše pa pri Germanih in Slovanih. Prvi kot drugi so imeli izrazito rodbinsko življenje,

Notranjost bolgarske kmetske kočē.

živeli so v zadrugah, ki so se obdržale pri Germanih manj, pri Slovanih več časa in se še danes nahajajo njih zadnji ostanki med južnimi Slovani t. j. Bolgari, Srbi, Makedonci, Črnogorci, Hercegovci itd.

Življenje južnih Slovanov je imelo nekoč drugačno lice. Potikali so se kot nomadski ali pastirski narod s svojimi čredami iz kraja v kraj. Zasebne lastnine, zasebnega zemljišča ali črede še ni bilo, saj ni bilo ničesar stalnega. Na svojih potovanjih so trčili ob tuja plemena, s katerimi so se morali bojevati. To je zahtevalo od njih nekakšne politične skupnosti, da so nastopali pod enotnim vodstvom. Nепrestane vojne in poboji rodē gorje, mnogo moŹ pade, njih otroci pa ostanejo nepreskrbljeni. Bojevito življenje južnih Slovanov je torej zahtevalo tudi socialno-vzgojnega skrbstva ali zaščite dece.

Iz teh in podobnih vzrokov se je razvila zadruga, ki se je ohranila do tedaj in v tistih krajih, ko in kjer so vladale zgoraj opisane razmere.

Zadrugo imenujemo skupno življenje nekotlikih rodbin v enem samem domu. V njej je več polnoletnih oseb, oženjenih ali neoženjenih, ki žive v družbi s svojimi otroci pod vodstvom svojega gospodarja, ki ga imenujejo starešino ali domačina. V zadrugi je vseh mogočih vrst rokodelcev, a vsi imajo obče gospodarstvo, vsi delajo skupaj in se okoriščajo z dohodki.

Ker se dobe danes na Balkanu le še redki slučaji zadrug, pogledjmo nekoliko v hišo takele zadruge. Prof. Anton Bezenšek piše v svoji knjigi «Bolgarija in Srbija» o njih takole:

«V sofijski okolici se nahajajo vasi, kjer še dandanes obstoji zadruga. V Makedoniji se nahajajo zadruge celo po nekaterih mestih.

Stopimo v tako zadrugno hišo. V njej najdemo snago in red ter vse, kar je potrebno, da zasluŹi ime premoŹne kmetske hiše. Celo fotografijo opazimo na steni, na kateri je okoli 30 ljudi: moŹje, Źene, otroci — vsi člani iste zadruge.

Glavar (domačin) zadruga je starejši brat Todor. Skupno z njim živi v isti zadrugi šest njegovih bratov, katerih eden je duhovnik, drugi kmet, tretji cvčar, četrti mlinar, peti krčmar in šesti kovač. Ničesar nimajo razdeljenega, vse jim je občno razen obleke. Vsi delajo zadrugno; celo duhovnik, ki dobi denar za poroko, za krst ali pogreb, ga mora dati v zadrugno blagajno.

«Domačinova» žena ali «domačinka» poveljuje ženskam pri hiši — kajti bratje so oženjeni — katera od šestih bo ta dan mesila, katera kuhala, prala itd.»

Več zadrug najdemo še med Srbi. Tudi tu veljajo isti običaji, iste dolžnosti in pravice. Odlikujejo se le po krajevnih šegah in praznikih. Vsaka zadruga ima pri njih svojega patrona, n. pr. sv. Savo, Sv. Dimitra, sv. Nikolaja itd. Na dan tega svetnika praznuje vsa zadruga «slavo», velik zadrugno praznik. Starešina nese ta dan blagoslovit kolač ali pa povabijo duhovnika na dom, da ga blagoslovi in zlomi med zadrugarji, ki so vsi, z nekaterimi povabljenici, zbrani pri tej slovesnosti.

Zadruga praznuje «slavo», duhovnik in starešina lomita kolač.

Zadruga so brezdvomno velikega socialnega in gospodarskega pomena. Le tako so se mogli obdržati balkanski Slovani in kristjani, ki so bili dolga stoletja v neprestanih

bojih s Turki. Danes pa ginejo zadruga. Člani, posebno ženske, se med seboj spro in razdružijo. Tako gine ta lepi južnoslovenski običaj.

O poškodbah na poslopih.

Inž. S. I.

Na vsakem poslopiju se pojavljajo vsled raznih vplivov od časa do časa poškodbe, ki so v začetku skoraj vedno neznatne. Ščasoma pa se večajo in nam s tem povzročajo velike stroške ali celo ogrožajo stabilnost poslopija. Vzrok teh poškodb so v prvi vrsti vremenski vplivi, ki učinkujejo posebno na zunanost stavbe; notranjost trpi na poškodbah toliko vsled uporabe kakor vsled vremenskih vplivov. Kakor hitro so stroški neprestanega popraviljanja v nepravem razmerju s koristmi poslopija, se nam ga seveda ne izplača popravljati še nadalje. Ako staro poslopije nima posebne arhitektonske ali zgodovinske vrednosti, ga bomo nadomestili z novim.

Morebitne poškodbe, ki nastanejo na poslopiju, moramo takoj popraviti, ako se hočemo izogniti kasnejšim večjim izdatkom. Zato je potrebno, da poslopije vsaj enkrat na leto, navadno v spomladi, natančno pregledamo, posebno tiste dele, ki so najbolj izpostavljeni poškodbam. Pregledovanje bodi tem natančneje, čim starejša je hiša. Mnoge poškodbe bomo znali sami odpraviti, saj «sekira v hiši prihrani tesarju delo»; za težke poškodbe pa bo potrebna stavbenikova pomoč. V naslednjem članku hočem navesti tiste poškodbe, ki jih najbolj pogostoma srečavamo na stavbah.

To so v prvi vrsti poškodbe zidovja, ki nastajajo, ako neprimerno obremenjujemo zidovje, ako ga izpostavljam o tresenju, stranskemu pritisku itd. Ravno tako se poškoduje zidovje, ako je izpostavljeno vlaži, bodisi da jo povzroča deževnica ali vlažna tla. Mnogokrat jo povzročamo tudi sami s prevelikim močenjem tal in zidovja. Da se ohrani zidovje v dobrem stanju, morata imeti dostop do njega zrak in svetloba. Zato morejo preblizu hiše zasajena drevesa zidovju le škoditi. Vlažo v zidovju spoznamo po temnih, mokrih lisah. Kasneje je barva različna, malta se prične razkrajati in odpadati. Na vlažnem mestu bomo omet

popolnoma odpravili, izvlekli morebitne pokvarjene opeke ter pustili, da se zidova površina popolnoma osuši, in šele potem nadomestili odstranjene opeke z novimi ter obnovili omet. Ako prihaja vlaga iz tal, bo pri že obstoječih stavbah temu težko in le z velikimi stroški možno odpomoči. Ako je zidovje vsled vremenskih vplivov zrahljano, ga bo treba porušiti in nadomestiti z novim. Pri tem uporabljajmo, če le mogoče, boljše malto. Paziti je treba, da bo novi del zida dobro zvezan s starim delom.

Razpoke nahajamo v zidovju skoraj na vsakem pcslopju. Manjše, pretrgane razpoke v razne smeri vidimo na vsakem ometu, za katerega smo uporabljali malto, vsebujočo mnogo apna, posebno pa, če smo napravili prezgodaj fini omet (vrhno plast). Te razpoke so brez vsakih posledic, ker so le v ometu. Nevarnejše so večje in nepretrgane razpoke. Če se te ne večajo, kar ugotovimo lahko na razne načine, nimajo navadno težkih posledic. Usodne pa postanejo lahko «žive» razpoke, t. j. tiste, ki se večajo. Ako imajo te razpoke navpično smer, so nastale gotovo vsled sesedanja temeljev; vodoravne pa so povzročene po stranskih pritiskih. Pri prvih je potrebno ojačenje tal in razširjenje temeljev; pri drugih pa je treba izključiti stranske pritiske.

Razpoke v obokih nastajajo vsled neenaškega sesedanja podpornih sten ali stebrov ali tudi vsled prevelike obtežitve, katero moramo takoj odstraniti. Manjše razpoke zamašimo s cementno malto, ako so razpoke večje ali «žive», je seveda potrebna stavbenikova pomoč.

Posebno pozornost moramo posvečati lesenim zgradbam. Da obvarujemo te pred razpadom, je potrebno, da pride do njih zrak in, če le mogoče, svetloba. Ako so dana ta dva predpogoja, se bo les ohranil mnogo časa, kakor nam dokazujejo številne stare lesene zgradbe. Zakrite dele lesenega ogrodja je treba od časa do časa odkriti in pregledati, posebno ako nam zunanji znaki napovedujejo njih poškodbo. Ti deli so v večji meri izpostavljeni poškodbam, ker ne prihaja do njih niti svetloba niti zrak. Manjša dela lahko izvršimo sami, za večja pa je potrebna mizarjeva ali tesarjeva pomoč.

O stanju odkritega lesa (oken, vrat, lesenih sten, stopnic itd.) se najlažje prepričamo, ako zabodemo vanj ostrino noža. Ako je les zdrav, bo vdrla ostrina težko več kot za centimeter, v gnilem lesu pa z lahkoto za nekaj centimetrov. Tudi s potrkovanjem lahko preizkušamo les, in sicer po zvoku in odtisih, ki nastanejo. Če je le možno, bomo obnovili le razpadli del zgradbe, ako s tem ne ogrožamo stabilnosti vsega ogrodja.

Ravno tako je treba nadomestiti cele zgradbe ali njih posamezne dele z novimi, ako se je vgnezdil v njih lesni črv. Tak les spoznamo po zvoku.

Najhujši sovražnik lesa pa je brezdvomno lesna goba. Le-ta se razširi z veliko hitrostjo po vsem lesu ter povzroči v kratkem času njega popolni razpad. Nahajamo jo v večini slučajev na temnih, vlažnih in nezračnih mestih. Lesna goba se prerinje tudi skozi zidovje in poišče les onkraj njega. Najbolj pogosto jo srečamo na novih stavbah, ki so bile prehitro zgrajene, podi v njih prehitro prepleskani z oljnato barvo ali pa so bili preveč močeni, itd. Njena barva je v začetku svetla, kasneje postaja temna in slednjič črnkasta. Vzdržuje se najlažje pri temperaturi 15—30° C, medtem ko jo temperatura pod ničlo uničujejo. Lesne gobe navadno ne najdemo pri komaj posekanem, živem lesu, bolj pogosto jo dobimo pri izumrlih drevesih in koreninah. Navadno se okuži les šele na ležišču, ko pride v dotiko z okuženim lesom. V starejših, suhih poslopjih se pojavlja lesna goba le bolj redko. Okuženje se vrši tu navadno z novim okuženim lesom, uporabljenim pri popravah.

Razpad lesa povzroča lesna goba s tem, da mu odjeme mineralne snovi, ki dajejo lesu njegovo močno zveznost. Tak les je zrahljan in verkuje rad vodo, katero srka iz svoje okolice ter povzroča s tem vlažnost prostorov. Žebliji, železne vezi in dr., ki so pritrjene na takem lesu, se pričenjajo majati, les zgubi na trdnosti in pri večji obremenitvi se poruši vsa zgradba.

Da se izognemo lesni gobi, je predvsem potrebno, da uporabljamo suh in zdrav les. Vzidavali ga bomo v suho zidovje in mu dali zraku in svetlobe. Stropov nasip bodi popolnoma suh. Posebno pa moramo paziti, da ne okužimo zdravega lesa na ležišču.

Ako se je lesna goba pojavila, jo bomo težko odpravili. Uporabljamo navadno sledeča antiseptična sredstva: krezotovo olje, mešano z denaturiranim špiritom v razmerju 3 : 1, karbolno kislino, bakreno galico, klor, raztopino kuhinjske soli, itd. Vsa ta sredstva ovirajo samo razvoj lesne gobe. Če s temi sredstvi ne moremo preprečiti razširjanja lesne gobe, moramo odstraniti okužen les in ga sežgati, ostali neokuženi les pa izolirati z enim prej imenovanim antiseptičnim sredstvom. Resnično prisotnost lesne gobe more ugotoviti le dober poznavalec lesa, kajti ni vsaka goba na lesu že lesna goba.

Važne so nadalje poškodbe v stropih in ostrešju. Pri stropih pregnije navadno glava tramov, ostrešje pa utрпи največ poškodb radi vode, ki pronica skozi streho, se odteka po šperovcih ter nabira v lesnih zvezah ali ob koncu šperovca in povzroča tam razpad lesa. Temu razpadu pa sledi sesedanje strehe na prizadetem mestu.

Strešni krov bodi vedno v dobrem stanju, da je tudi pri močnih nalivih izključeno vsako pronicanje deževnice. Vsako poškodbo moramo nemudoma odpraviti.

Tudi na strešni žleb je paziti, da ga ohranimo vedno v dobrem stanju.

Poprava toliko lesenih kolikor kamenitih stopnic obstoji navadno le v izmenjavi posameznih obrabljenih stopnic, oziroma celega stopnišča z novimi, ker se krpanje navadno ne izplača. — Posebno paznjo moramo posvečati stopnicam, ki so izpostavljene vremenskim neprilikam, torej stopnicam na prostem. Paziti moramo, da ne vdre voda v špranje stopnic, zato je treba tudi sneg vedno odstraniti. Ako so stopnice iz kamna, naj bo kamen trden, kot n. pr.: granit, bazalt, sijenit, mramor, trd peščenjak, i. dr. — Akoravno niso vsi vsled svoje nehomogene strukture strpni v ognju, so vendar stopnice iz takega kamna mnogo boljše od lesenih, ki zaostajajo za prvimi toliko glede moči, zdržnosti v ognju, kolikor trajnosti.

Pregledovanje kurilnih naprav ni samo velike važnosti za kurilne naprave kot take, ampak za vso okolico. V prvi vrsti prihaja tu v poštev dimnik, katerega moramo od časa do časa očistiti. Ako izpade iz utorov malta, jo je treba takoj nadomestiti z novo. Posebno v bližini dimnika nahajajoči se

les je treba dobro izolirati. Hibne peči je popraviti brez odlašanja. Pod vratci peči bodi na tleh pločevina, da obvarujemo tla pred žerjavico.

Pazimo, da ne rabimo za pod vlažnega lesa, ker se le-ta v poletju osuši in nastanejo na njem špranje, skozi katere pride voda do nasipa in tramov. Ravno tako naj bi se pri snaženju poda ne vlivalo nanj celih «škafov» vode. Del te vode pronica skozi pod do tramov, ki so, kakor smo že videli, vsled svoje zakrite lege silno občutljivi. Pravilno snaženje ohranja pod, naj bo ta iz trdega ali mehkega lesa, za dolgo dobo časa. Obrabljene kose desk nadomestimo pri navadnih podih kar z novim lesom, pri boljših podih bo potrebno zamenjati celo desko z novo.

Kar se tiče vrat in oken, imamo pri teh opraviti le z manjšimi popravami. Posebno pri zunanjih vratih in oknih izgnijejo zelo pogostoma samo spodnji deli. Paziti je nadalje na železje, da se ne pokvari ali ne zarjevi, ker je nasilno odpiranje in zapiranje vrat in oken takemu železju v škodo.

Posebno paznjo moramo nadalje posvečati stranišču, greznicam, kanalom, i. t. d.; saj je njih dobro stanje ne samo v korist stavbe same, ampak — in to posebno — tudi v korist prebivalcev. Umazana stranišča postanejo lahko pravi viri nalezljivih bolezni.

Da se slednjič izognemo večjim stroškom za obnavljanje pročelja stavb, bodi predvsem strešni žleb čist in v dobrem stanju. Posebne poškodbe utрпи navadno podzidek, katerega moramo bolj pogosto popraviti.

Naštel sem tako nekaj glavnih poškodb, ki jih najbolj pogostoma srečavamo na naših poslopijih. Pravila za njih popravo, ki sem jih v nekaterih slučajih navedel, so seveda le splošna. Od spretnosti posameznika zavisi, da jih spravi v sklad z okoliščinami, ki se javljajo od slučaja do slučaja.

Znanost v bodočnosti.

Sir Philip Gibbs. — F. M.

Izčrpanje energije.

Človek izrablja vedno več naravnih sil, zato se nekateri znanstveniki bojijo, da se ne bi njih rezerve v bližnji bodočnosti iz-

črpale. Za naš čas bodo kajpada še zado-
stovale, toda znanost se briga tudi za po-
tomstvo. Kaj bo z zalogami premoga, mi-
neralnega olja in živil? To vprašanje muči
znanstvenike.

«Vsako leto,» pravi profesor Soddy, slo-
viti raziskovalec na polju radioaktivnosti,
«potratimo toliko energije za življenje, da
bi zadoščala našim prednikom za celo
stoletje. Izčrpanje dosegljivih zalog ener-
gije, od katerih je sedanji obstoj človeštva
odvisen, ni baš daleč pred nami.»

V tej točki soglaša z njim tudi profesor
J. B. S. Haldane, ki pravi: «Izčrpanje
skladov premoga in petrolejskih polj je
stvar kratkih stoletij.»

Tudi ni več pravega ravnovesja med in-
dustrijskimi in poljedelskimi masami.
Ljudje, ki so pridelovali živež, zapuščajo
svoja polja in bežijo v mesta.

Z omejitvijo ali s popolno odstranitvijo
starih epidemičnih bolezni rešujejo znan-
stveniki na tisoče in tisoče detet, kate-
rih je v prejšnjih letih pomrl ogromen
odstotek. S tem se število prebivalstva
veča in stavlja se s tem novi problemi,
ki jih bo treba rešiti.

Avtomobili, fonografi, vsi nešteti izdelki
industrijske civilizacije se izdelujejo v ved-
no rastoči množini, toda če jih ljudje, ki jih
izdelujejo, ne bodo mogli zamenjati za ži-
vila, bodo morali umreti ali pa vrniti se na-
zaj k zemlji, da si zagotovijo iz nje borno
življenje, ki bo radi velikanskih množic v
bodočnosti zelo težko.

Mogoče je, kakor menijo tudi nekateri
naši znanstveniki, da bo nova znanost na-
domestila počasne poljske pridelke s sin-
tetičnimi živili, ki se bodo ustvarjala v ke-
mikovi delavnici. Ta kemijska hrana bo
vsebovala življensko kurivo, ki ga potre-
buje človeški stroj. Učinkovala in reagirala
bo ravno tako kakor kemijske spojine, ki
prehajajo v naše telo z živili, ki jih uživa-
mo. Mnogo znanstvenikov se pogloblja v
proučevanje te nove živilske kemije.

Za bližnjo bodočnost pride za pridobi-
vanje živil vsekakor v poštev le povečanje
rodovitnosti zemlje s pomočjo kemijskih
sredstev in uspešno varovanje pridel-
kov pred številnimi škodljivci ter pred učin-

ki neugodnega vremena. Umetne megle, ki
so jih izumili med vojno, da se skrijejo za
njimi pred sovražnikom, že rabijo na Nor-
veškem, da ž njimi obvarujejo poljsko sadje
pred slano.

Velika možnost je tudi, da bodo z znan-
stvenim preizkuševanjem vzgojili poljedel-
ski strokovnjaki mnogo vrst novega sadja
in zelenjave ter dosegli, da bo celo ena
rastlina rodila več vrst plodov. To zveni
kakor lepa pravljica, a profesor Lucien Da-
niel iz Rennesa v Franciji je že vzgojil
posebno križanko krompirja in paradižni-
ka, ki rodi pod zemljo krompir, nad zem-
ljo pa paradižnike!

Seveda ne moremo misliti, da bi zado-
ščalo to velikanskim potrebam mehanizira-
nega človeštva, zato sili strah za bodočnost
naše znanstvenike, da iščejo novih virov za
energije, katero bo možno spremeniti v
življenje dajajočo energijo in po potrebi
celo v živila. Na vsak način pa menim, da
ne bodo nehali s tem iskanjem že radi ne-
utešljive radovednosti, ki jim ne bo dala
miru, dokler ne pridejo do samega postan-
ka življenske energije.

Znanstveniki so že na sledu neizčrplji-
vih zalog energije.

«Človeštvo,» pravi neki veliki kemik,
«izrablja še vedno samo tisto energijo, ki
ima svoj vir v solncu... Vse, karkoli se gib-
lje, ima v sebi energijo, in če to energijo za-
sledujemo do njenega končnega vira, spo-
znamo, da prihaja skoro v vsakem slučaju
od solnca. V poljedelskem procesu je
solnčna žarkovna energija preoblikovana v
potencialno energijo živil in kot tako jo
izrablja življenje. Tudi parni stroj in stroj
na bencin uporabljata solnčno energijo, ki
je bila v pradavnih časih shranjena v rast-
linstvu in se zdaj osvoboduje iz premoga
in kuriva.»

Odkar je znanstvenica gospa Curie-
Sklodowska odkrila radij, iščejo vsi znan-
stveniki, kako bi osvobodili in vpregli v
atomih nakopičeno energijo.

Sir Viljem Ramsay, Rutherford, profe-
sor Richards na harvardskem vseučilišču,
Becquerel v Parizu, nemški kemik dr.
Giesek i. dr. so pokazali z uspelimi poizku-
si nepojmljivo skrito moč, ki uhaja pri ra-

dioaktivnih tvarinah do neke mere in spreminja eno prvino v drugo.

Radijeva toplota, nam pravijo, je tretjino milijona krat večja od toplote, ki nam jo dá gorenje enake množine premoga.

Funt radija enači v sili 150 tonam dinamita. In taka sila, kakršna je v radiju, leži vse okoli nas. Če bi mogli znanstveniki prijeti zanjo, če bi mogli osvoboditi in vkleniti to atomsko silo, bi človeštvo posedovalo tako brezmejno energijo, da bi postali vsi prejšnji viri energije kot so premog, petrolej in vodna sila neznatni.

Kemiki se mučijo z novimi vrstami kuriva, ki naj bi nadomestilo premog in mineralno olje. Kakor izgleda, sta Francoza Proudhomme in Houdry zelo blizu industrialni produkciji umetnega petroleja s kemično sintezo lignita (rjavega premoga), katerega ima Francija obširna polja.

Inženirji delajo nove poizkuse, kako bi izrabili v moderni industriji eno najprej poznanih sil: veter! Zgleda, da bo veter prišel zopet v rabo in obračal kolesa. Haldane napoveduje dan, ko bodo v rabi velike kovinske veternice, ki se bodo obračale pod pritiskom vetra in gonile električne generatorje (dinamo-stroje), katerih električ-

ni tok se bo stekal proti glavnim elektrovodom.

Ladja z rotorji je nova priprava, ki hoče izrabiti divjanje vetra za svoj pogon, in to z večjim uspehom kot jadra. Nemeec Anton Flettner, ki je poslušal tuljenje morskih valov, je rekel sam pri sebi: «Kolika potrata energije!» Izumil je princip navpično stoječega valja, ki ga vrti veter. Zdaj že delajo eksperimente, kako bi s takimi rotorji proizvajali električno silo vsaj v tistih deželah, kjer primanjkuje kuriva.

Medtem naznanja neki profesor iz Leningrada, da je izumil stroj, katerega žene solčna energija. Morda je to le izpopolnitev laboratoričnih poizkusov doktorja W. W. Coblentza v laboratoriju urada za vzorne mere v Zedinjenih državah. Dr. Coblentz je skozi barvano steklo izpostavil solncu nekatere kemične elemente in produciral tako majhno množino električne sile.

Namen vsega tega iskanja energije je, da bi čim bolj pomnožili človekovo silo in hitro ter ekonomsko nadomestili telesno delo njegovo z mehničnimi sredstvi. S tem bi se produkcija in razpečavanje povečala navzlic zmanjšanemu naporu človeka.

Lepota naših krajev: Žabnica v Kanalski dolini.

Letni časi in zdravje.

Griža ali disenterija.

Griža, bolezen kužne narave, ima navadno znake težke splošne obolenosti. Sedež te bolezni je v glavnem debelo črevo.

Povzročitelj griže je, vsaj v naših krajih, istomimski bacil, ki se vgnezdi v sluznici debelega čreva in tu izločuje strupe, ki krožijo v krvi in drugih sokih po vsem telesu. Bolnik ga izločuje v velikih množinah z iztrebki; in le tako zapuša bacil griže človeško telo. V primeri z drugimi bolezenskimi klicami je njegova odpornost izven človeškega telesa dokaj majhna. V blatu in vodi pogine že v par dneh, medtem ko se lahko ohrani na njemu primernih tleh kake tri mesece pri življenju.

Na griži bolan človek je v večini slučajev vzrok, da obole tudi drugi ljudje. Voda in živila, ki se na ta ali oni način okužijo z iztrebki disenteričnega človeka, so najbolj pogosto vzrok okuženja. Za prenašanje griže pridejo v poštev tudi muhe (letos jih radi čudnih vremenskih prilik morda ne bo preveč), ki prenašajo z nogami bacile griže iz iztrebkov na živila. Pa ni samo na griži bolan človek vsestranski vir okuženja za druge ljudi, ampak dobe se tudi popolnoma zdravi ljudje, ki hranijo v svojem telesu vse polno bacilov griže, ne da bi kazali znake tega obolenja. To so takozvani bacilonosci, ki so le še bolj opasni od prvih. S higijenski pripomočki se razmeroma lahko obvarujemo okuženja, če vemo, da ga moramo iskati pri grizastem človeku in v njegovi neposredni okolici, nemožne pa je ugotoviti z navadnimi pripomočki, kdo izmed nas je bacilonosec in kdo ni. Tako kot okuži bolnik s svojimi iztrebki okolico, okuži nevede tudi tak bacilonosec.

Griža je kužna bolezen poletne in zgodnje jesenske dobe. Prave epidemije griže ne nastopajo v zimskem in niti ne v spomladnem času. Vsak slučaj griže v imenovanem polletju je skoro že prava redkost. To razmerje ni bilo okaljeno niti za časa svetovne vojne, vsaj v Trstu ne, čeprav je prihajalo mestno prebivalstvo v dotiko z vsemi mogočimi ljudmi dvomljive higijenske vrednosti. Julij, avgust, september in oktober so za okuženje najbolj nevarni meseci. Tedensko zdravstveno poročilo mesta Trsta izkazuje, da je bilo v letošnjem letu že meseca junija zaznamovanih precej slučajev disenterije.

Zdi se, da je kakovost okuženega zemljišča za to bolezen zelo važna. Bacili griže bi našli na tplem in nekoliko vlažnem zemljišču vse predpogoje za svoj nadaljni obstoj, kar nam vsaj do neke mere potrjuje dejstvo, da obiskuje ta bolezen mnogo manj hiše, ki so zgrajene na suhih in trdih tleh, nego tiste, ki so zgrajene na vlažnih in mehkih tleh. Čim toplejša in vlažnejša so tla, tem večja je po tem nazoru možnost, da se usidra v njih bacil griže. Na

vlažnih tleh je namreč vse polno živalskih in rastlinskih snovi, ki služijo povzročitelju griže kot hrana. Ne smemo pa prezreti še drugih možnosti, vsled katerih se pojavlja griža najčešče v topli letni dobi. V poletni vročini se muhe strašno razpasejo in ni jih tako lahko odpraviti. Muhe prenašajo bacile griže iz kraja v kraj. Razven tega so v poletnem času motenja v želodcu pogostejša; človeku se želodec hitreje pokvari, bodisi z nekoliko pokvarjeno hrano, bodisi z nezrelim sadjem ali na drug način.

Nekako sedem dni po okuženju se pokažejo prvi znaki bolezni. Sprva utrujenost, pomanjkanje teka, lahko ščipanje v trebuhu, neredno iztrebljevanje, lahka driska. Nekako po dveh dneh se pojavi vročina, bolečine v trebuhu postajajo vedno hujše, iztrebkom je pomešana sluz. Polagoma zadobijo sluz rdečkasto barvo, znak, da je v blatu razven sluzi pomešana tudi kri. Bolnika močno tišči v zadnjem črevu in istotam nastopajo napadi v podobi krčev. Bolniku se dozdeva, da je zadnje črevo polno. Vedno znova mora na stran, včasih od 20 do 100 krat na dan. Jezik mu je suh, istotako ustnice, muči ga huda žeja. Kadar počti kaka žila v ranah, ki jih zadajajo bacili debelemu črevu, tedaj so iztrebki čisto krvavi.

Vsled neprestanega iztrebljevanja, ki vkljub svoji pogostosti ne daje bolniku nikake olajšave in mu ne omili bolečin v trebuhu niti ne krčev v zadnjem črevu, se bolnik izčrpa do skrajne mere in postane apatičen.

Ako bolnik ne podleže okuženju, se mu začne po preteku enega tedna bolezen obračati na bolje. Bolečine so manj hude, temperatura postaja normalna ali se zniža celo pod normalno, iztrebki postajajo redkejši in ne več krvavi.

Treba je pa več časa, po več tednov, predno pride bolnik zopet k moči.

Umrljivost pri griži je precej različna; treba je vzeti namreč v obzir, da se bacili griže delijo v več vrst, ki se po strupenosti medsebojno razlikujejo. Na podlagi statistik lahko rečemo, da znaša umrljivost od 10-25 %.

Bolnik mora predvsem priti v zdravniško oskrbo. V sobi, kjer leži bolnik, naj bo red in snaga. Bolniku naj streže po možnosti samo ena, k večjemu dve osebi, ki naj pazita s pogostim umivanjem rok v raztopini sublimata (1 tableta sublimata v 1 litru vode), da se sami ne okužijo. Bolnik naj ne zahaja na skupno stranišče, ampak naj mu bo odkazana posebna posoda. Njegovim iztrebkom je pridjati apnene vode, ki je izborna in tudi ceno razkuževalno sredstvo. Bolnikovo umazano perilo je treba dobro prekuhati v razkuževalni vodi. Ako se poctopa po teh kratkih navodilih, je možnost okuženja, če že ne izključena, vsaj razmeroma manjša.

Važen del bolnikove oskrbe tvori njegova prehrana. Hrana mora biti tekoča. Najprimernejše so

sluzaste jedi, katerim se pridene lahko kako jajce, žitna kava, čokolada, kakao, čaj z mlekom. Za žejo služi redke ruski čaj. Pijače naj bodo nekoliko tople. Opustiti je dajanje bolniku alkoholnih pijač, razen mogoče par kapljic konjaka v mleku. Po prestani boleznini je treba s skrajno predvidnostjo polagoma preiti do navadne hrane, vendar ostane težko prebavljiva hrana še za dolgo časa prepovedana. Ne smemo se na noben način pustiti preprostiti od bolnika, naj mu damo, recimo, košček kruha, kajti izpolnitev te navidezno skromne želje, bi bila vzrok ne le poslabšanja boleznini, ampak tudi smrti.

Piše dr. Josip Potrata.

Naše slike.

Francisco Goya.

Zadnja leta svojega življenja je dovršil Goya dela, ki bi brez njih težka zavzema ono mesto v umetnostni zgodovini, kakršno baš zavzema. Mislim pri tem na njegove poslednje zbirke ujedkovin: »Strahote vojne«, »Bikoborbe«, in »Pregovori«. Odkar je oglušil in ga je družba izločila iz svoje srede, je postal bolj samosvoj, kakor da bi se šele sedaj zavedal svojega pravega bistva. Sicer je bil Goya vedno odkritosrčen, vendar je bil v vsej svoji dosednji produkciji več ali manj odvisen od družbe, v kateri se je kretal, kar ga, povsem razumljivo, ni moglo potisniti preveč visoko v nadpovprečnost. Sploh se po smrti vodinje D'Albe odvarja v njegovem snovanju nova doba, ki ima le redke stike s preteklostjo. Tudi v tehniki se izpremeni. Barva ga v svoji živahnosti moti, okraši so mu odveč, zato prime za rezilo in reže z brutalnimi potezami svoje zamisli v vosek.

Par potez, par črnih madežev in ustvarjeno je novo svetovje, polno svojevrstnega sijaja.

»Strahote vojne« so obupno obsojanje vojne, tega najkrutejšega domisleka človeške družbe za uveljavljanje svojih pravic. Goya je vsem vojnim grozotam, katere je Španka morala utrpeti s strani francoskega vojaštva, prisostvoval osebeno. Z okna svoje hiše je lahko sledil vsem važnejšim pouličnim praskam, kjer so se meščani z vsemi mogočimi sredstvi skušali zoperstavljati sovražni vojski. In nastale so na tak način te slike, ki v najkrutejši luči dokazujejo nesmiselnost tega klanja.

Zadostuje, da si ogledamo sliko, ki jo prinašamo na prvi strani, da smo si v svesti te trditve. Na brezmejnem pozorišču je zarezana razgibana skupina ljudi, ki jo določajo le najpotrebnejše poteze. Vso sliko dominira orjaška postava pobesnelega upornika, ki bo s sekiro zamahnil po francoskem vojaku, klečečem na tleh. Bolj ob strani drug upornik, ki bo zavratno zabodel drugega vojaka. Med obema skupinama še dvoje žrtev; ena pod razkoračenim upornikom, druga nekoliko ob strani.

V »Bikoborbah« se Goya povrne k svoji mladosti. Španka živi v bikoborbah. Komaj se otroku noge sprostijo, pa se že uri v sabljanju, lomeč polena po hrbtih tovaršev in vihneč raztrgan jopič mesto drečnega plašča. Goya sam se ni mogel izogniti v svoji mladosti temu prirojenemu nagonu. Bajse se je celo v areno spravil in meril z resničnimi biki. V »Bikoborbah« reže, sedaj ko je

že star, spomine iz mladosti in ovekoveča vso slikovitost in krutost teh španskih narodnih iger.

V »Pregovorih« obnavlja fantastični privid »Hudomušja« in v potvorjenih figurah in nestvorih žigosa človeške slabosti.

Pod eno izmed svojih poslednjih slik je zarezal svoje prepričanje: »Nada. Ello dira. — Vse je ničevno. Smrt bo to dokazala.«

Veno P. Ion

se je menda ustalil. Njegova nemirna linija, ki je iskala novega izraza v potvarjanju narave, se je umerila. Vsaj tako se mi zdi, če pogledam »Pokrajino«, ki je eno izmed njegovih najnovejših del (1927.) in katero je doletela čast, da visi danes v Državni galeriji v Pragi. Slika, ki nam predstavlja del pokrajine za Ajdovščino, dokazuje vse nekaj več smisla do svojevrstne realnosti in tudi perspektiva ni omalovaževana. Poglejte cesto, poglejte drevo v ospredju in tudi cerkev v ozadju, ki je kljub ploukovni elementarnosti prostorno umerjena.

— h s. —

Telesna vzgoja.

Grške olimpijske igre.

V predzadnji številki smo pisali o olimpijadi v Amsterdamu, danes hočemo spregovoriti par besed o starogrških olimpijadah, ki so po važnosti in veličini presegle našedobne.

Stari poganski Grki so prirejali svojim bogovom na čast poleg drugih obredov tudi tekmovanja v telovadbi, glasbi in pesništvu. Taka tekmovanja so prirejali v Nemeji na čast prvemu bogu Zeusu, v Korintu na čast Pozejdonu, bogu morja, v Deljih v čast bogu solčne in duševne svetlobe — Apolonu. Vse zgornje tekme so prekašale po svoji važnosti in obsegu olimpijske igre, ki so jih Grki prirejali vsaka štiri leta v čast bogu Zeusu.

Kdaj so pričeli prirejati te igre, ni mogoče natančno dognati, ker segajo še v junaško dobo Grkov, t. j. v ono dobo, katere zgodovino poznamo le iz ustnega izročila. Prva olimpijska svečanost, pri kateri so zapisali imena zmagačev, je bila leta 776. pr. Kr. Od tega leta so Grki začeli svoje časovno štetje. Dobo štirih let med olimpijskimi igrami so imenovali olimpijado.

V prvem letu olimpijskih iger so klicarji obšli grška mesta in naznanili narodu pričetek olimpijskega časa. Takoj so morala prenehati vsa najsprotnstva; če so se mesta med seboj bojevala, so morala skleniti premirje. Pa tudi po Italiji, Španiji, Egiptu in drugih deželah ob Sredozemskem morju so razglašali bližajoče se olimpijske tekme. In že so oživele ceste, ki so vodile na kraj olimpijskih iger.

Te igre so se vršile v »sveti deželi« Elida, v mestu Olimp, ki se nahaja v severni Grčiji pod goro istega imena, na kateri so prebivali bogovi. Tu so se zbrali vsi grški rodovi, pa tudi mnogo tujcev je prišlo ob tej priliki v Olimpjo: videl si tekmovalce, radovedneže, trgovce z najrazličnejšim blagom, glumače, ki so razkazovali svoje in ukročenih živali spretnosti.

Ženskam ni bilo dovoljeno udeležiti se olimpijskih obredov: kršiteljice te prepovedi so bile kaznovane s smrtjo. Le duhovnice so smele pri-

Starogrški koleselj, s katerim so tekmovali na olimpijadah.

stovovati tekam, ki so trajale pet dni. Po sprevedu, v katerem so si sledili duhovni, razsojevalci in urejevalci tekem, atleti, vozovi z darovi in živalmi, namenjenimi bogovom v daritev, so prikorakali na igrišče atleti, goli in svetlikajoči se od olja, s katerim so si namazali celo telo, in objubljali v pesmih bogovom darove po zmagi. Po obhodu so tekmovalci izžrebali red, v katerem bodo nastopali. Tekmovati so smeli samo Grki. Klicar je nato naznanil imena vseh tekmovalcev in ponovil štirikrat vprašanje: «Grki! Je kdo med vami, ki more obdolžiti katerega teh atletov, da je živel v sramoti in suženjstvu?» Po kratkem molku je klicar oznanil: «Vsak spoštuj običaj: slava zmagalcem!» In tekmovalje se je pričelo. Najprej so se merili v petih športnih panogah (pentatlonu), čin sicer v metu diska in kopja, v skoku v daljino v teku in borenju; kasneje pa so dodali dirke s konji, rokoborbo in tekmovalje v glasbi in pesništvo.

Peti dan je klicar oznanil izid tekem. Naznanil je imena zmagalcev, ki so bili nato ovenčani z vency iz olčnih vejic. Zmagalec ni dobil nikakih nagrad, a deležen je bil velikih časti. Pesniki so opevali zmagalce v svojih pesnitvah, kiparji so klesali iz mramorja njihove podobe: v svetem gaju v Olimpiji in v rojstnem mestu so jim postavljali doprsne kipe. Rojaki so sprejeli zmagalca z največjimi slovesnostmi. Ogrnjen v škrlatni plašč, stoječ na vozu, ki so ga vleкли konji belci, je prišel zmagalec v domači kraj skozi odprtino, ki so jo nalašč za ta sprejem napravili v mestnem ozidju. Bil je deležen raznih predprav. Tako so na pr. v Šparti olimpijski zmagalci imeli pravico, boriti se v vojni ob kraljevi strani, kar je bila v vojaško urejeni Šparti pač najvišja čast.

Olimpijske igre niso bile le izraz telesne in duševne sile grškega naroda, temveč so bile važne tudi v trgovskem in političnem oziru: Tam so se med trgovci iz raznih grških in tujih mest sklepale kupčije; tam je prišlo do političnih dogovorov med raznimi grškimi samostojnimi državicami, ki so se rade prerekale med seboj.

Tudi grški narod je po svoji blesteči dobi, v kateri je triumfirala njegova telesna in duševna moč in lepota, jel propadati. V tem propadu so izginile tudi lepe olimpijske igre, katerih zadnje so se vršile leta 440. po Kr.

D. P.

Brstje.

Slavko Prijatelj. — Na Vaš spis Vam šele danes odgovarjamo. Na željo, da nam pošljite kaj krajšega, ste nam poslali odlomek iz neke daljše stvari. Tudi na podlagi tega Vas je težko soditi. Vidimo pa, da pišete z lahkoto spis za spisom in se ne strašite polni: polo za polo s svojo drobno pisavo. To ni slabo znamenje; Vaš slog ni slab, prezačetniški, vendar Vam je, sodeč po tem, kar ste nam poslali, potrebna še krepka šola, to nam verjemite. Le preradi zaidete v banalnost. Opisujete žensko, ki «vpije: Zakaj smo grešniki na svetu? in čično». Tisti «slično» zazveni tako časninarsko, banalno, da ubije vse. Podobnih izrazov imate še mnogo. Poleg tega, kje je motivacija? Kočijaž sedi na kozlu, se da pretepati, tuli ko malo dete in pravi: «Le tepite me, saj sem zaslužil». Kdo Vam bo to verjel? Četudi opisujete kaj nemogočega, opišite tako, da bo vzbudilo verjetnost. Če imate resničen talent, ne boste odnehali. Pojdite vase, pišite krajše stvari, predelujte jih in proučujte življenje, ne samo vnanost ljudi in dogodkov, ampak tudi notranje vzroke, videli boste, da bo napredek viden.

Fantom. — Vaše «Nedeljsko jutro» je morda za Vas prav lep začetniški poizkus, manjka pa Vam vsestranske šole, otrestiti bi se morali jezikovnih in slogovnih hib ter naivnega gledanja življenja, dasi Vam moramo priznati, da imate zmisel za realistične opise. Vsebinsko pa ljubezen med fantom in dekleto sama na sebi še ni vredna opisa.

Aleksandra. — Vaša pesmica «Cilj» ni slaba. Trdim, da je čustveno doživeta in vsebinsko boljša kot marsikatera druga, le da pesem v pravem pomenu besede še ni. Smo pač taki, da še vedno verujemo v svetost rime in v nedotakljivost ritma. Vaša pesem bi bila kvečjemu pesem v prozi, zato naj jo priobčimo na tem mestu v tisti spremenjeni obliki, ki je za pesem v prozi potrebna. Pošljite nam še kaj!

Cilj.

Na mojo samotno pot je dahnil tvoj pogled, tvoj tožen, tvoj vabljev pogled, križani Bog...

V razbičani duši tuli bolest in trudne trepalnice teži večnost pijane preteklosti. Moja zaigrana mladost poje in plaka svoj zadnji, obupni krič kot nemi labud pred smrtjo. Kri mi plamti v boječi grozi: Dolga je Golgota, križani Bog, in velika v svoji muki! Ali jo dosežem?... Tvoje oči me kličejo: «Pojdi z menoj!» S tvojih ustnic drhti: «Križeva pot je kraljevska pot!»

Onemoglo ti sledi premagano srce...

Polagoma umira mrak in v nerazločni dalji se z meglami zastrto zlati veličastno obzorje Vstajenja.

Neimenovati. — Vi niste poslali psevdonima, zato Vas imenujemo po eni izmed pesmi, da se boste spoznali. Tam požete: «Prišla si v cvetju — v vihri šla — in spet je prazna — pot moja. — A še je vroča — moja kri — iz zdravja polna — in moči». — Do tu bi še šlo, a zadnja kitica izzveni prozaično: «In pot mi vedno — gre drugam. — saj

jaz sem zdrav in — zdrav sem sam». Vse Vaše pesmice so lahke, ne podajo nam nič novega ne po obliki ne po vsebini in, kar je glavno, ne sežejo v dušo. Zdi se mi, da berem tu pa tam Simona Jenka, a so le slab posnetek njegovih najslabših pesmi. Simon Jenko je bil vendar včasih zelo močan in življenjski, tega pa pri Vas ni. Kaj na primer vsebuje Vaša žalost?

«Tiho trave
sanjajo,
sladko ptičke
spavajo,
daleč, daleč
je dekle,
žalostno mi
je srce».

Če so take pesmice še brez vsake oblike, so prav za nič! Nekaj vredna bi bila kvečjemu pesem «Ko sem sam», a je oblikovno pomanjkljiva. Popravite jo! V pesmi «Snežinke padajo» rabite rime «večnosti — ihti». In: «Pod solncem so zraki glasno zašumeli». Ali ne čutite odpora? V pesmi «Študentovska» rabite rime, «sami — dan». Pri-družujemo še pesem «Hotel bi...», ki je precej posrečena impresija, le en banalen izraz v nji bomo izpremenili. Tudi pesem «Ali bomo», se mi vsebinsko ne zdi slaba. Le ta nesrečna čistota rim Vam dela preglavice. «Čas» se z besedami «glas», «klas» in «nas» ne rima; poleg tega mi zadnja beseda že sama na sebi ne ugaja. Vendar na je pesem vsebinsko med vsemi še najboljša. Pišite še, pošljite nam še, a tehtajte vsako pesem, preden jo daste iz rok. Pazite na čistost rime.

«Le v sanjah še...» Eno Vaših pesmic smo nekoliko popravili. Saj ne zamerite, a slovniški pogrški v pesmi tako zelo kričijo, da jih ni mogoče prenesti. Če imate prepis pesmi doma, pogledjte, da se jih boste v drugič izognila. Pesem «Le v sanjah še...» ima tudi hibe, dasi bi pesem drugače bila za tisk. Ne ugaja mi «v šumenje Reke vode». Tudi beseda «buljil» mi ni všeč. Pomislite, da pesem s to besedo konča. Oglasite se še.

Venceslav Sejavec. Vaše pesmice in prozo smo prejeli. Pesmico «Misel bela» smo nekoliko popravili in jo priobčili. Ostale pesmice bomo še enkrat pregledali, istotako tudi prozo, in Vam odgovorili v prihodnji številki.

Vsem ostalim. Zadnje čase smo prejeli več gra-diva, a ne moremo vsem hkratu odgovoriti. Pri-manjkuje nam tudi prostora. Potrpite; v prihod-njih številkah pridete vsi na vrsto.

Književni drobiž.

Znani prevajatelj in poznavalec jugoslovenskega slovstva prof. Humbert Urbani je prevedel zadnje čase iz srbsčine znani roman «Nečista krv» Borisa Stankovića, ki je izšel v založbi knjigarne Treves-Zanichelli v Trstu.

K temu delu in prevodu se še povrnemo v prihodnji številki.

«Mladinska Matica», od slovenskega učitelstva noustanovljena književna zadruga, je izdala letos svoje prve tri mladinske knjige, ki se

dobijo za jako nizko ceno 10 Din. pri zgoraj ime-novani matici v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Knjige so:

1.) «Kresnica I. letnik», pestra zbirka lepo-slovnega, poučnega in zabavnega čtiva;

2.) Jack London: «Zgodbe z južnega morja», prevedel Tone Seliškar;

3.) Andrej Skulj: «Sadjarčki», nekakšna pol-jedelska in vrtnarska čitanka za otroke, ki ima namen že z mladega seznanjati slovensko kmetsko mladino z vprašanji poljedelstva in jo vzgajati v duhu svojega stanu.

V Gorici je izšla knjižica o 8. 10. l. 1917. umrlem dr. Janezu Ev. Kreku, ki si je stekel s svojim kulturnim in političnim delom neveljnih zaslug. Napisal jo je za desetletnico njegove smrti Tren-tar, založila «Goriška Straža».

Doba išče svojega imena.

Ob stoletnici romantizma je Gaston Picard v «Revue Mondiale» vprašal, kako se bo naša doba imenovala po stoletjih, oziroma, kako bi jo ime-novali mi. Med obilico odgovorov, ki so prišli, so nekateri odgovorili, da bi se naša doba morala imenovati doba «modializma», «globalizma» ali «humanizma». Nekateri so mnenja, da je vprašanje še prezgodnje in se zdaj nanj sploh ne more odgovoriti. Ti pravijo: «Le pustimo, da se naša doba mirno imenuje dvajseto stoletje, čas bo že sam našel ime zanj in številka sama tudi za-dostuje, da si predstavljamo njeno vsebino.» Dru-gi pa so odgovorili: «Da bi se naše stoletje le ne imenovalo s polno pravico: Stoletje svetovnih vojska!»

Maks Scheler.

Znani nemški filozof Maks Scheler, profesor fi-lozofije v Frankfurtu, je umrl. Z njim je izgubila Nemčija najglobokejšega in najoriginalnejšega mi-sleca. Pokojnik je bil eden izmed najgenijalnejših duhov sploh. Njegovo znanje je bilo velikansko, njegova intuitivna sila demonska. Bil je Nietzsche-ov soroden duh, velikopotezen, imel je čut za istinitost in realne razmere življenja, njegovega zmisla za kulturne potrebe ne bo kmalu kdo nadomestil. Vsako njegovo delo je pomenilo odkritje v nove, ali že zdavnaj pozabljene svetove. Evropskega duha je skušal pretvoriti v zmislu svojih idej. Trudil se je za preureditev znanstvene-nega in filozofskega dela. Boril se je za samo-stojnost filozofije in oživiljenje metafizike. Ne bomo naštevati njegovih del. Knjiga «Das Heilige» je najoriginalnejši poizkus v sodobni filozofiji za novo utemeljitev religije. Imeli so ga za ustanovitelja novega katoliškega avgustinizma; mladinsko gibanje je sprejelo od njega pobudo. Imeli so ga celo za katoliškega filozofa, a sam priznava, da to ni bil. Eno je resnica, da je filozof religiji odtujenemu svetu odprl pot do cerkvenega nauka. Iz prvotne religiozne usmerjenosti je krenil na pot metafizike. Prišel je do dualizma, ki strogo loči «duha», idejne sile, duhovne vrednote od instinktivno demonskih in nagonskih energij. Na vsak način je bil Scheler zelo velika osebnost, ki je žarko posvetil v mnoge globine življenja kot malokdo pred njim.

„Kako velika buča! Nihče me ne vidi, odnesel jo bom!!!“

Pomislek.

«Ne preostaja mi drugega, ko da si s tole britvijo prerežem žile... Samo... hm... ta britev je nekoliko zarjavela in si lahko zastrupim kri.»

Baš to je tisto.

Gospa: «Gospod zdravnik, rada bi šla v toplice, recimo, v Karlove Vari.»

Zdravnik: «Toda kaj vas boli?»

Gospa: «Saj je ravno to, kar sem vas hotela vprašati, Kakšne bolezni si hodijo ljudje zdraviti v Karlove Vari?»

V lekarni.

«Prosim, gospod lekarnar, napišite razločno na obe steklenici, katero zdravilo je za ženo in katero za kravo, da ne bi krava krepala.»

Ena sama glava.

Govornik govori občinstvu:

«Vsaka družina mora biti ena sama glava!»

Družinski oče (izmed občinstva): «Jaz sem tudi že to mislil, ko sem prej svojim osmim hčeram klopupal klobuke.»

Sklepanje.

Učitelj: «Tonček, zakaj pa mi prideš tako pozno v šolo?»

Tonček: «Ker pričakujemo, da dobimo majhnega dečka.»

Učitelj: «Kako pa veš, da dobiš prav bratca?»

Tonček: «Zato, ker je lansko leto zbolela mati in smo dobili deklico, letos pa je zbolel oče.»

Prijateljstvo.

Prvi: «Posodi mi petdeset lir?»

Drugi: «Veš, dragi, da nastane iz posojanja denarja le kreg in prepir. Ni vredno, da bi se najino prijateljstvo razdrlo radi borih petdesetih lir.»

Prvi: «Pa mi jih posodi tisoč!»

Seme.

Med vojno, ko je pobirala Avstrija kmetom do-ločen del pridelkov, se je dogodilo v neki cerkljan-ski vasi sledeče: Po košnji pride k nekemu kmetu častnik in ukaže razdeliti seno na tri enake dele:

«Prvi kup bo za nas, drugi za vas, tretji pa za seme.»

Seveda je kmet pametno molčal in sprejel dobro-dušno tudi tretji kup.

Ostrovidna žena.

Žena (ogleduje moževo sliko): «Dragi moj mo-žiček, kaj ne vidiš, da ti manjkajo na tej sliki vsi gumbi pri jopiču?»

Mož: «Hvala Bogu, si vendarle opazila! Saj sem se prav radi tega slikal.»

Ljubezen do bližnjega.

Učitelj je razlagal v šoli, da mora biti vsak člo-vek usmiljenega srca in da tudi živali ne smemo mučiti, ter je vprašal Mihca:

«Kakšna ljubezen je to, če jaz pokaram človeka, ki na cesti pretepa osla?»

Mihca: «To je ljubezen do svojega bližnjega.»

Vleče plačo.

Milan Česen je bil uslužben pri neki tvrdki in imel zelo majhno plačo. Kljub temu ga ni minil hu-mor. Ko je nekega meseca prejel plačo in povrnil vse dolgove, mu je ostal še samo en novc. Te ga je mož preluknjaj, privezal skozi luknjico za vr-vico in vlekel po cesti.

«Kaj počenjaš, prijatelj?» so ga začudeno spra-ševali znanci.

«Plačo vlečem,» je resignirano odvrnil Česen.

Različni vzroki.

V vojni sta se pogovarjala dva prostovoljca in prvi je vprašal: «Zakaj si se prijavil prostovoljno k vojakom?»

Drugi: «Ker nimam žene in ljubim vojno.»

Prvi: «Pri meni pa so bili vzroki popolnoma drugi: imam ženo in ljubim mir...»

Napredek.

1900: Glejte, glejte, avtomobil prihaja!

1950: Ali vidite tamle konja?

2000: Pomislite, včeraj sem videl pešca!

Ribniška.

Ribničan pripoveduje: «Večkrat sem stavil v loterijo pa nič zadel. Jezen grem pred tisto ko-libo, kjer obešajo «numare», zgrabim za gorjačo in precej zadenem vseh pet» — «Pa ste potem kaj dobil?» — «O, dobil bi bil — pa nisem čakal!»

UGANKE.

IZPELJANKI

Sestavil R. F.

Naredi iz «polža» «mast» in iz «starega» «mladega».

P	o	l	ž
m	a	s	t

S	t	a	r
m	l	a	d

ZAMENJALNICA

Sestavil R. F.

Spodaj navedene besede in pojme izrazi z drugimi besedami tako, da ti povedo njih začetne črke znan pregovor: zli duh, Soča, sv. Marko, tobak, jesen, kristijan, jesen, Heraklej, Slovenci, telefon, majhen prekop, prvina, preteklo leto, Eva.

REBUS.

(Poslal Joško Koblar, Trst.)

$$\frac{e}{s} m'6 o = \frac{lo}{bra} \frac{po}{ro} \text{ za 'e} \lambda \text{e eže}$$

Otroške uganke.

RAČUNSKA NALOGA

Kmetica je prodajala v mestu kokoši. Prva gospa ji je odkupila polovico in pol kokoši druga gospa pa polovico ostalih in pol kokoši. Kmetici je ostala sedaj še ena kokoš. Koliko jih je imela v začetku?

ZAMENJALNICA

Prestavite glasnike v teh-le besedah tako, da dobite druge besede katerih začetnice vam povedo naslov slovenskega lista: Žena, nagelj, le-še, žoga, sel, dama, kos.

ŠALJIVO VPRAŠANJE

Sestavil R. F.

V imenu katere sobne oprave je največ enakih črk?

REBUS

+ do + do + do

KVADRAT. — (Sestavil R. F.)

a	a	d	e	e
e	e	i	i	k
m	n	n	n	n
n	o	o	r	r
r	r	s	u	u

Travnata žuželka;
italijansko mesto;
rabi čopič;
pomeni takšno;
rimski cesar.

Od leve proti desni in od zgoraj navzdol čitaš iste besede.

REŠITEV UGANK V 6. ŠTEV.

Star denar: Kralj Matjaž.

KRIŽANKA

	p	r	t		n	o	č			
	p	o	u	d		l	e	u	p	
m	o	l	k	U	n	a	e	d	e	n
	s	t	d	r	n	i	o	s		
	t	d	a		v	i	n			
	a	g	r	ž	P	o	k	i		
o	v	n	a	l	v	a	j	a	k	o
	a	e	u	g	o	d	a	r		
	v	e	k			d	n	o		

Pravilno rešitev je ovirala morda pomota v opisu križanke. Zadnje štiri zaporedne številke v opisu so 19, 20, 21 in 22 ne 20, 21, 22 in 23.

LABIRINT.

19	18	17	16	15	14
20	21	22	23	◆	13
29	28	27	24	1	12
30	31	26	25	2	11
33	32	5	4	3	10
34	35	6	7	8	9

Jetnik je šel po poti, kot je razvidna iz števil.

Kvadrat: lopa, Oton, polk, Anka.

RAZVRSTILNA UGANKA

u
r o m a r
p o t o k i
k o v a č
A r a b i j a

Roka roko umiva.

RAČUNSKA UGANKA

1	2	3	4	5	6	7	28
2	3	4	5	6	7	1	28
3	4	5	6	7	1	2	28
4	5	6	7	1	2	3	28
5	6	7	1	2	3	4	28
6	7	1	2	3	4	5	28
7	1	2	3	4	5	6	28

28 28 28 28 28 28 28

in zlorablja za izraževanje še tako preprostih misli. Verujte mi, da je preprostost v izražanju najlepša lastnost za pisatelja in znanstvenika.

H. H., Bistrica. Imamo že več Vaših prispevkov. Potrpajte do prihodnje številke.

Aleksandrov, Idrija. Tudi Vi najdete odgovor v «Brestju» v prihodnji številki.

LISTNICA UPRAVE.

Gdč. Marc Angela s Planine daruje za tiskovni sklad L 1.—, N. N. L 2.—. Najlepša hvala!

Novo naročnike opozarjamo, da imamo v zalogi še vse izišle številke letošnjega letnika.

DOŠLE KNJIGE IN REVIJE:

Bernhard Shaw: Sveta Ivana. Poslovenil Oton Zupančič. Izdala in založila Slovenska matica. V Ljubljani, 1928. Strani 126.

Kresnice I. letnik. Mladinska matica. Natisnila Učiteljska tiskarna. V Ljubljani, 1928.

Jack London: Na valovih Južnega morja. Poslovenil Tone Seliškar. Mladinska matica. Natisnila Učiteljska tiskarna. V Ljubljani, 1928.

Andrej Skulj: Sadjarčki. Mladinska matica. Natisnila Učiteljska tiskarna. V Ljubljani, 1928.

Trentar: Dr. Jan. Ev. Krek. Izdala in založila «Goriška Straža». Natisnilo K. T. D. V Gorici, 1928.

ZA KRATEK ČAS.

Nesramnost.

Gospa Trlica se je zdela sama sebi preveč vitka in suha.

In prav zares, da je nesramno, če je dobila za praznike od štirih oseb hkratu v dar knjigo: «Kako postanem vitka?»

Čitateljem!

Našim čitateljem naznanjamo, da je s pričujočo številko prevzel mesto odgovornega urednika našega lista gosp. prof. Filip Peric.

Knjigarna - papirnica Stoka

Na drobno!

Trst — via Milano 37 — Trst

Na debelo!

Ima v zalogi: Razne knjige - Pisemski papir - Noteze - Razglednice
Albume - Tintnike - Pisarniške in šolske potrebščine. - Izvršuje vsa
knjigoveška dela, tiskovine in večate. Originalne vezave za „Naš Glas“.

Pismena naročila se izvršujejo hitro in tudi z največjo natančnostjo.

M. U. Dr. Mermolja Lambert v Gorici

specijalist za zobne in ustne bolezni,
sprejema na Travniku (Piazza della Vittoria številka 5/II)
od 9-12 in 3-5.

Največja konfekcijska tvrdka

za gospode, dame in otroke

s prvovrstno civilno in vojaško krojačnico

BASEVI IN SIN v Gorici, Corso Verdi 38, Tel. 132

Conto corrente con la Posta

M. U. dr. D. Sardoč v Trstu

specijalist za ustne in zobne bolezni perfekcioniran na dunajski kliniki
ordinira v Via S. Lazzaro šte. 23, II. nadstropje
od 9-12 in 3-7.

LEKARNA

Castellanovich

Lastnik: F. BOLAFFIO

Via dei Giuliani šte. 42, Trst
(SV. JAKOB.)

VODA „DELL' ALABARDA“

proti izpadanju las

Vsebuje kinin in je vsled tega posebno priporočljiva proti prhljaju in za ojačenje korenin. — Steklenica po L 6.— in se dobiva samo v lekarni CASTELLANOVICH, Trst, Via Giuliani šte. 42, Trst.

GLYKOL

Zelo uspešno sredstvo posebno poleti, v vročih dneh. Kdor se čuti živčno slabega in trpi na glavobolu, naj uporablja samo „GLYKOL“, ki ozdravi v najkrajš. času. Cena steklenici L 8.50. — Za popolno ozdravljenje je treba šest steklenic.

Izvrstne Švedske kapljice
sv. Antona za želodec.

Narodna knjigarna in papirnica

sedaj knjigarna „G. CARDUCCI“

Gorica, Via Carducci štev. 7 - Telefon 169

prilagoča svojo zalogo knjig in pisarniških potrebščin. Preskrbi v najkrajšem roku knjige iz inozemstva po dnevnem kurzu - Razprodaja na drobno in debelo.

LASTNA KNJIGOVEZNICA.

TVRDKA

FRANC KNEŽIČ

ustanovljena l. 1896.

Velika zaloga blaga za moške in ženske, perila, bombažnin, drobnarije in modnih oblek. Cene zmerne.

Trst (7) Corso Garibaldi 24. (Lastna palača)

Tržaška posojiln. in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poročtvom
uraduje v svoji lastni hiši ulica Torre bianca 19, I. n.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge na čekovni promet, ter jih obrestuje po 4% Večje in stalne vloge po dogovoru. - Sprejema „Dinarje“ na tek. račun in jih obrestuje po dogovoru. Davek od vlog plačuje zavod sam. - Daje posojila na vknjižbe, menice, zastave in osebne kredite. - Obrestna mera po dogovoru. - Na razpolago varnostne celice (safe). — Uradne ure za stranke od 8.50 do 13 in od 16 do 18. - Ob nedeljah urad zaprt. — Štev. telef. 25-67. — Najstarejši slovenski denarni zavod.